

SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOULUTUKSELLISET ERITYISKYSYMYKSET PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖSSÄ

Sari Rytönen
Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön
erikoistumiskoulutus
2016–2018
Lopputyö
Turun yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
1.11.2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

TIIVISTELMÄ

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

RYTKÖNEN, SARI: Sosiaalityöntekijöiden koulutukselliset erityiskysymykset perheneuvolan sosiaalityössä

Erikoistumiskoulutuksen lopputyö, 52 sivua, 8 liitesivua

Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö

Lokakuu 2018

Tämä lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön koulutusohjelman lopputyöni käsittelee perheneuvolassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisia erityiskysymyksiä. Tähän aiheeseen on tässä tutkimuksessa etsitty näkökulmia aiempien tutkimusten, raporttien ja selontekojen valossa sekä keväällä 2018 tehdyn kyselytutkimuksen keinoin Pohjois-Savon alueella perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden parissa. Perheneuvolan sosiaalityö on tämän tutkimuksen perusteella sosiaalityön sisällä yksi sen erityisaloista, joka vaatii jatko-, lisä- ja/tai täydennyskoulutusta.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisiin tarpeisiin vaikuttavat monet tekijät. Yhteiskunnallisella ja organisaation tasolla sosiaalityöntekijöiden koulutustarpeet ovat yhteydessä työtehtäviin, tehtäväkuvaan ja työn sisältöihin. Asiakastasolla näyttäisi puolestaan vaikuttavan vahvasti se, millaiset lasten ja perheiden asiat ylipäättään ohjautuvat perheneuvolaan ja sen moniammatillisiin tiimeihin. Näitä työnsisältöalueita ovat lapsen kasvun ja kehityksen kysymykset, vanhemmuuden ja parisuhteen tuen sekä erovanhemmuuden ja siihen liittyvän sovittelullisen tuen tarpeet kuin myös perhe-elämän kriisien ja muutosten mukanaan tuomat haasteet. Työntekijätasolla puolestaan näyttäivät vaikuttavan niin omat mielenkiinnon kohteet liittyen työsisältöihin ja koulutuksiin kuin myös se, mitä koulutuksia ylipäättään on tarjolla, mitä koulutuksia työnantajat lähtevät tukemaan ja mihin ylipäättään on mahdollista osallistua.

Tulevaisuudessa tapahtuvien sosiaali- ja terveystalvelujen toimintaympäristön muutosten keskellä (MAKU-uudistus, SOTE-yhdentyminen ja LAPE-kärkihanke) perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden lisäkoulutuksellinen tarve tulee perheneuvolatyön sisällä olemaan yksi tärkeä kehittämistyön osa-alue. Tämä pelkästään jo siksi, että perheneuvolan sosiaalityö on yksi kiinteä, vakiintunut ja olennainen osa moniammatillista perheneuvolatyötä. Perheneuvolatyön kehittämiseen keskittyvien uudistusten sisällä onkin tärkeää pohtia eri ammattiryhmien koulutuksellisia kysymyksiä yhdessä, sillä jo kollektiivinen perheneuvolatyön osaaminen tätä edellyttää.

Tutkimukseni tulosten pohjalta voisikin sanoa, että perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden parissa toivotaan valtakunnallisesti yhtenäisiä koulutuskäytäntöjä perheneuvolan sosiaalityön tekemiseen. Samalla toivotaan myös erityisesti mahdollisuutta kouluttautua niille työn sisältöalueille, joita työssään väistämättä tulee kohdanneeksi. Tämä sisältöalueiden kenttä on laaja, mutta perheneuvolan moniammatillisen tiimi- ja parityön sekä verkostotyön tekemisen keinoin on mahdollista tuottaa perheneuvolapalveluita, jotka aidosti auttavat perheitä niin varhaisen tuen kuin ennaltaehkäisyn mutta myös korjaavan työn tarpeissa. Jatkotutkimuksellisesti olisikin mielenkiintoista paneutua perheneuvolan sosiaalityön tekemisen kenttään valtakunnallisesti sekä ennen kaikkea pyytää kehittämisideoita asiakkailta sekä sidosryhmiltä.

Asiasanat: perheneuvolatyö, perheneuvolatyön kehittäminen, perheneuvolatyön sisällöt, perheneuvolan sosiaalityö, perheneuvolan sosiaalityöhön kouluttautuminen, perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtäväkuva, perheneuvolan sosiaalityöntekijän asema, perheneuvolan sosiaalityöntekijän roolit, perheneuvolan kollektiivinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
1. JOHDANTO	3
2. PERHENEUVOLA LASTEN JA PERHEIDEN TUKENA	3
2.1. Perheneuvolatyön historiallinen kehitys	
2.2. Perheneuvolatyötä ohjaavaa lainsäädäntöä	
2.3. Perheneuvoloiden toimintaympäristö tänään	
3. KOULUTUKSELLISET TARPEET PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖTÄ TEKEVILLÄ SOSIAALITYÖNTEKIJÖILLÄ AIEMPIEN TUTKIMUSTEN JA SELONTEKOJEN VALOSSA	17
3.1. Perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtävät ja asema	
3.2. Perheneuvolan sosiaalityöntekijä erilaiset roolit osana kollektiivista asiantuntijuutta	
3.3. Perheneuvolan sosiaalityöntekijän työnkuvan määrittelyä	
4. TUTKIMUKSEN ASETELMA JA TOTEUTUS	26
4.1. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusperinteen yhdistäminen sisällönanalyysin keinoin	
4.2. Aineisto ja analyysi	
4.3. Kirjallisuuteen perehtyminen osana lopputyötä	
5. PERHENEUVOLATYÖTÄ TEKEVIEN SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOULUTUKSELLISTEN KYSYMYSTEN TUTKIMUSSATOJA	31
5.1. Perustiedot sekä työkokemusta ja pohjakoulutusta täydentävät koulutukset	
5.2. Perheneuvolan sosiaalityöhön erikoistavat koulutukset ja työhön pätevytyminen	
5.3. Perheneuvolan sosiaalityön tulevaisuuden näkymiä	
6. POHDINTAA JA TULEVAISUUDEN VISIOINTIA	49
LÄHTEET	
KUVIOT	
TAULUKOT	
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Kiinnostuin perheneuvolassa toimivien sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisista erityiskysymyksistä toimiessani sosiaalityöntekijänä perheneuvolassa. Huomasin, että koulutusmarkkinoilla oli tarjolla monenlaisia koulutuksellisia kokonaisuuksia, jotka liittyivät läheisesti perheneuvoloissa tehtävään sosiaalityöhön. Pääosin nämä koulutukset näyttivät olevan joko laajempia koulutuksellisia kokonaisuuksia tai työmenetelmällisiä täydennyskoulutuksia. Huomasin myös alueemme perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden työkokouksissa, että perheneuvolatyöhön pätevöittäviä yksilöllisiä koulutuspolkuja peruskoulutuksen jälkeen tuntui olevan monenlaisia. Näin siksi, että erityistä perheneuvolatyöhön erikoistavaa noin vuoden mittaista koulutusta sosiaalityöntekijöille ei ole ollut tarjolla enää vuosiin.

Kiinnostuksen virittyä päätinkin tehdä lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävän sosiaalityön erikoistumiskoulutuksessa (jatkossa LANUPE-koulutus) lopputyönä tutkimusraportin, joka koostuisi perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden parissa tehdystä tutkimuksesta. Tutkimukseni tavoitteena oli saada tietoa siitä, millaisia koulutuksellisia tarpeita tänä päivänä on perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöillä. Aiheesta ei ollut aiempaa ajan tasaista tutkimusta nimenomaan tästä näkökulmasta.

Tänä päivänä on ajankohtaista kysyä, mihin suuntaan ammattitaitoa tulisi kehittää? Muokkaahan sosiaali- ja terveydenhuollon murros parhaillaan työn tekemistä sen monilla eri tasoilla. Tällä muutoksella on omat vaikutuksensa myös laajemmin eri ammattilaisten työidentiteetteihin. Lisäksi tätä asiakaslähtöisesti piirtyvää muutosta ovat omalta osaltaan siivittämässä digitalisaation eteneminen ja ammattilaisten moniammatilliset verkostot. (Krank 2016, 22.) Toimintaympäristön muutosten lisäksi vaikutuksensa on perheiden ajassa muuttuvilla tarpeilla, jotka vaikuttavat osaltaan palveluihin ja niiden sisältöihin. Tässä tutkimuksessa on haluttu kysyä perheneuvolan sosiaalityöntekijöiltä, miten he hahmottavat perheneuvolatyön ja siihen liittyvät koulutustarpeet oman ammattikuntansa näkökulmasta.

2. PERHENEUVOLA LASTEN JA PERHEIDEN TUKENA

Perheneuvolatyö Suomessa tavoittaa neuvonnan, ohjauksen, tuen ja hoidon piiriinsä vuosittain noin 80 000 ihmistä. (Alho 2017b). Tähän edellä ilmoitettuun asiakasmäärään sisältyvät myös palveluja käyttäneet perheenjäsenet (tilastoraportti 2012) ja tämä luku vastaa myös tilastokeskuksen ilmoittamaa vuoden 2012 perheneuvoloiden asiakasmäärän tasoa. Vuonna 2012

on tehty myös tavanomaisten tilastointien lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta kattavampi tilastointi perheneuvolatoimintaan liittyen ja myös vuosilta 2016 ja tulevalta vuodelta 2019 on tulossa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kattavammat tulosraportit (THL:n pilottikysely 2016). Sotkanet-tilastointipalvelusta otetut luvut perheneuvolan valtakunnallisista asiakasmääristä aivan viime vuosilta ovat puolestaan vaihdelleet välillä 77 640 – 74 658 henkilöä vuosina 2015-2017 (Sotkanet 26.10.2018).

Puhuttaessa perheneuvolan palveluista jo pelkästään edellä kuvattujen asiakasmäärien pohjalta tulee huomanneeksi, että perheneuvolapalveluissa ei ole kyse mistään vähäpätöisestä palvelumuodosta. Meneillään olevien uudistusten myötä jää kuitenkin nähtäväksi, että miten perheneuvolatyö jatkossa asemoituu, miten se pystytään säilyttämään ja sitä uudistamaan, niin että tämä matalankynnyksen erikoistunut sosiaalipalvelu saa pitää asemansa lapsiperheiden monitoimijaisena palveluna (Alho 2017b).

Mitkä ovat sitten perheneuvolatoiminnan yleiset tavoitteet ja mitä perheneuvolatyöllä halutaan saavuttaa? Voidaan ajatella, että perheneuvolatyöllä tavoitellaan niin parantuneita kuin turvallisia kasvuoloja lapsille ja nuorille ja sillä tavoitellaan perheille hyvinvointia ja toimijuutta sekä raivataan psykososiaalisen tuen keinoin näiden toteutumista hankaloittavia esteitä. Jotta näissä tehtävissä onnistutaan, on tärkeää edistää vanhempien parisuhdetta, lasten ja vanhempien välistä hyvää vuorovaikutusta ja joustavuutta sekä tukea perheen aikuisia heidän tärkeässä kasvatustehtävässään. (Taskinen 2003, 14.) Perheneuvoloissa vastataan näiden päätehtävien lisäksi myös monista muista palveluista aina sen mukaan, että mitä niistä on sopimuksellisesti sovittu. Tällöin työsaraa löytyy muun muassa perheasioiden sovittelusta, koulujen oppilashuollollisista tehtävistä sekä lapsen huollon ja tapaamisoikeuden toteutumisen kysymyksistä. (Taskinen 2003, 14.) Palaan näihin kysymyksiin, jotka liittyvät perheneuvolatoiminnan tarpeellisuuteen ja sen syntyyn vielä tuonnempana perheneuvolatoiminnan historiallisen kehityksen osiossa luvussa 2.1.

Perheneuvolan sosiaalityöntekijöiltä edellytetään monenlaisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia. Miten nämä valmiudet sitten voi saavuttaa? Tätä on kysynyt omassa 1980-luvulla tehdyssä tutkimusartikkelissaan myös Vuokko Niiranen. Niirasen mukaan eri aikakausien omat yhteiskunnalliset linjaukset ja perhepolitiikka eivät ole omia erillisiä saarekkeitaan tai irrallaan muusta kehityksestä vaan ne heijastelevat aina yleisiä yhteiskunnallisia muutoksia. (Niiranen 1988, 124 ja 99.) Tässä kentässä kasvatusta ja perheneuvolatoiminta on kautta aikojen nähty

tarpeelliseksi sosiaalipalveluksi, joka on samalla myös osa julkisia hyvinvointipalveluja (Niiranen 1988, 98). Niiranen kirjoittaaakin, miten *”Voimakas yhteiskunnallinen muutos, julkisen hallinnon ja sen organisaatioiden muutokset sekä kasvatus- ja perheneuvolan ja sen lähialojen työntekijöiden ammatillinen kehittyminen ovat heijastuneet toiminnan rakenteisiin ja asemaan osana hyvinvointipalveluja, mutta myös tämän toiminnan sisältöön”*. Niiranen toteaa myös, kuinka *”kasvatusneuvolatyön arkipäivässä näkyvät yhteiskunnallisten prosessien seuraukset”* ja elämävaikkeudet ylipäättään. (Niiranen 1988, 99.) Nämä Niiraseen ajatukset ovat ajankohtaisia myös tänään.

Tässä tutkimuksessa perheneuvolalla tarkoitetaan kasvatus- ja perheneuvoloita, joissa annetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 26 § mukaista sosiaalipalvelua lapsiperheille. Tässä tutkimuksessa tullaan käyttämään myös kasvatus- ja perheneuvola nimen sijaan pääsääntöisesti lyhyempää, käytännössä nykyiseen kielelliseen käytäntöön jo vakiintunutta nimitystä perheneuvola, ellei alkuperäisessä mukaan liitettyssä julkaisussa ole nimenomaan käytetty nimitystä kasvatus- ja perheneuvola. Käytän myöskin tietoisesti käsitettä perheneuvolatyö perheneuvonnan sijaan, jonka käsitän alakäsitteeksi laajemmalle ja kattavammalle perheneuolassa tehtävälle moniammatilliselle työlle tai perheneuvolan sosiaalityölle. Osaltaan myös nämä nimitykset näyttäisivät kuvaavat oman aikansa painotuksia perheneuvolatyössä.

2.1. Perheneuvolatyön historiallinen kehitys

Perheneuvolatyön historia Suomessa ulottuu aikaan 1920-luvulla, kun Mannerheimin lastensuojeluliitto aloitti toiminnan Helsingissä perustamalla työpisteen nimellä *”vaikeiden lasten tutkimuksen ja kasvatuksen neuvonta-asema”*. Tämä toiminta muodostui lyhytaikaiseksi ja vanhimmat pysyvät varsinaiset kasvatus- ja perheneuvolat on perustettu 1940-luvulla Turkuun ja Helsinkiin. (Taskinen 2003, 11.)

Kunnallinen perheneuvolatoiminta käynnistyi 1950-luvulla, mutta todellisen sysäyksen toiminnan laajentamiselle loi vuoden 1972 kasvatusneuvolalaki. 1980-luvulla säädettiin jo siitä, että kasvatus- ja perheneuvolatoiminta on sosiaalipalvelu ja tuolloin myös nimitys perheneuvola alkoi vakiintua käyttöön laajemmin. 1990-luvulle ja lamavuosiin tultaessa osa kasvatus- ja perheneuvolakunta-yhtymistä purkautui ja toiminta jatkui osassa perheneuvoloita ostopalvelujen turvin. (Taskinen 2003, 11.)

Perheneuvoloilla Suomessa on siis pitkä historiansa alkaen 1920-luvulta ja ne tavoittavat yhä edelleen laajan asiakaskunnan. Perheneuvoloiden työkäytännöissä onkin nähtävissä kerrostumia eri aikakausilta uusien ammatillisten identiteettimääritysten taustalla. Samaan aikaan myös sosiaalityöntekijöiden ja psykologien peruskoulutukset sisältöineen ovat kehittyneet merkittävästi sitten kasvatus- ja perheneuvolatyön alun. Asiantuntijuuden painopisteet ovat myös muuttuneet asiantuntijakeskeisyydestä ratkaisukeskeiseen ja asiakkaan suunnasta lähtevään työskentelyyn. Myös terapiasuuntausten osalta on 1960-luvulta lähtien siirrytty psykoanalyttisesta yksilösuuntautuneesta terapiasta kohti perheterapeuttisia ja kognitiivisia terapioita. (Alho 2017a, 222-223.)

Perheet ovat koko kasvatus- ja perheneuvolatoiminnan historian ajan myös samaten kokeneet ja läpikäyneet suuria muutoksia: lasten ja aikuisten ongelmat ovat monimuotoistuneet ja myös kriisityön tarve on kasvanut ja perheiden tilanteet vaikeutuneet. Avio- sekä avoeroja tapahtuukin Suomessa runsaasti kansainvälisesti verrattuna, mikä on osaltaan lisännyt painetta kasvatus- ja perheneuvolapalveluihin. Perheneuvolapalvelut joutuvatkin vastaamaan näihin haasteisiin kulloisenkin yhteiskunnallisen tilanteen ja ajan mukaan työtään muokaten ja arvioiden sekä monipuolistaen palveluitaan uusien kehityssuuntien mukaan. Tässä uudistustyössä ajan tasalla pysyminen on edellyttänyt myös perheiden arjen tuntemusta sekä tutkimusta ja selvitystyötä. Täydennyskoulutusten ja työnohjauksen avulla perheneuvolan työntekijät ovat pysyneet mukana tässä joskus nopeastikin kehittyvässä toiminnassa. (Taskinen 2003, 12.)

Jotta voitaisiin vastata jo aiemmin esittämäni kysymykseen, miksi perheneuvola työ on syntynyt, mihin tarpeisiin sillä on haluttu vastata ja mikä on ollut sen yhteiskunnallinen tilaus, on tarkasteltava ja oltava selvillä Linnan (1988b, 2) mukaan myös perheneuvolatyöskentelyn juurista. Hänen mukaansa kasvatus- ja perheneuvolatoiminta on aikanaan saanut alkunsa Suomessa niin koulun kuin lastensuojelunkin erilaisista tarpeista. Pohjoismaista Suomi onkin ollut tällä saralla pioneerima, koska tänne perustettiin pohjoismaista ensimmäisenä MLL:n toimesta jo tässä tutkimuksessani aiemmin mainittu perheneuvolatoiminnan piiriin lukeutuva yksikkö nimeltä ”vaikeiden lasten tutkimuksen ja kasvatuksen neuvonta-asema”, joka oli asemoitavissa psykiatris-yhteiskunnallisen työn ja kasvatus- ja perheneuvolatoiminnan alun yksiköksi.

Perheneuvolatoiminnan kansainvälisenä kotimaana pidetään puolestaan USA:ta, jossa perustettiin lääkäri William Healeyn toimesta vuonna 1909 nuorisotuomioistuimen yhteyteen Chigagoon tutkimuslaitos, joka kantoi nimeä ”Juvenile Psychopathic Institute”. (Linna 1988b, 2.)

Kasvatusneuvolatyön yhteiskunnallinen tilaus koululaitoksen ja lastensuojelun näkökulmasta piti alkuvaiheessaan sisällään vahvan linkittymisen yksilölliseen sosiaalityön case work-traditioon ja työtä tehtiin pitkälle tämän yksilökohtaisen sosiaalityön tradition keinoin kaduilla ja kylillä osana lapsen ja/tai nuoren luonnollisia sosiaalisia verkostoja. Vastaavasti psykologisen tradition mukaisesti sisälle perheneuvolaan ”ohjauduttiin” psykologisen työskentelytradition menetelmällisyyden kehittymisen myötä tutkittaviksi, ohjattaviksi ja hoidettaviksi tuolloisen perheneuvolatyön keinoin. (Linna 1988b, 39-40 ja 94.) Alkuaikojen perheneuvolatyö oli kuitenkin lääketieteen sijaan enemmän luonteeltaan kasvatuksellista ja sosiaalista (Linna 1988b, 29). Näiden edellä mainittujen sosiaalityön ja psykologian traditioiden kautta perheneuvolatyöskentely on sittemmin laajentunut läpi vuosikymmenten. Tänä päivänä se käsittääkin monialaista ja monitoimijaista työtä eri alojen ammattilaisten kesken. Asiantuntijatyötä tänä päivänä tehdään perheneuvoloissa kollektiivisesti ja yhdessä perheiden kanssa korostaen perheiden ja sen eri jäsenten omaa toimijuutta ja heidän omia voimavarojaan.

Perheneuvolatyössä sisällöllisinä alueina on ollut erotettavissa Linnan (1988a, 28 ja 1988b, 25) mukaan erilaisia perheisiin suuntautuvia työn sisällöllisiä kokonaisuuksia. Näitä olivat 1) perheneuvolan asiakastyö, joka kattaa perhekasvatuksen (konstrukttiivinen työ/primääripreventio), perhevalmennuksen (preventiivinen työ/sekundaaripreventio) ja perheterapiat (korjaava työ/tertiääripreventio). Työskentelyn toiminnan tasoilla nämä puolestaan jakautuvat perustason ja erityisen tason palveluiksi. Toinen työn sisällöllinen ulottuvuus on ollut 2) asiantuntija-avun antaminen kasvatus- ja perheasioissa ja kolmas muut tehtävät, jotka ovat kattaneet 3) tiedottamis- ja vaikuttamistoiminnan sekä tutkimuksen, kehittämisen ja erikoistumiskoulutukset. (Linna 1988a, 28 ja 30.)

Perheneuvolatutkimuksessa 1980-luvulla havaittiin, että kasvatusneuvolan ydintehtäväksi nähtiin usein tuolloin yhteistyötahojen puolella (koulu, sosiaalitoimi ja terveydenhuolto) yhteiskunnan normeihin sopeuttamisen sekä perheiden tukemisen tässä tehtävässä. Syy, miksi kasvatusneuvola ei aina onnistunut yhteistyötahojen silmin tässä tehtävässään, nähtiin asiakaslähtöisesti linkittyen lähinnä asiakkaiden hoitomotivaation puutteeseen tai asiakaskunnan moniin yhtäaikaisiin ongelmiin. (Dunder 1988, 91.) Tämä sopeuttamisen eetos palvelujen taustavaikuttimena korostikin niin sanottua yhteiskunnallista sosiaalistamistehtävää ja sosiaalisen järjestyksen takaamista yhdenmukaistamalla yksilöitä. Samalla kuitenkin koettiin, että kasvatusneuvola-funktiossa oli tärkeää tukea asiakkaiden oman persoonallisuuden kehitystä. Tässä yhteydessä

jouduttiin kasvatusneuvolatoiminnan puitteissa osin ristiriitaistenkin odotusten piiriin ja samalla lähdettiin luonnollisesti pohtimaan myös sitä, että missä määrin yhteiskunnassa erilaisuus on ylipäättään sallittua. (Dunder 1988, 69.) Tämä edellä kuvattu esimerkki onkin yksi historiallinen kuvaus siitä, miten jokainen aikakautensa luo väistämättä myös omat institutionaaliset käytänteensä ja määrittelee ne asiat, joita näiden puitteissa tavoitellaan. Jännitteitä käytäntöön tuleekin tällöin siitä, kun eri työtehtäväkenttien ihmisillä on eri tulokulma asioihin ja siitä, mitä itse kukin historiallinen aikansa ilmentää, tavoittelee ja pitää suotavana ja mitä vastaavasti kaihdetaan, ei-tavoitella ja mikä kussakin ajassa haastaa toimiin ihmiselämän monimuotoisella kentällä ja osana koko yhteiskuntaa.

Seuraavassa lainauksessa jaotellaan tarkemmin niitä kehitysvaiheita, joita perheneuvolatoiminta on vuosikymmenten saatossa käynyt sisällöllisesti läpi (Taskinen (2003), 12):

1. ennen 1950-lukua pioneerityön vaihe
2. 1950-1960 kouluongelmien vaihe
3. 1960-1970 kliinisen työn vaihe
4. 1970-1980 ulospäin suuntautumisen vaihe
6. 1980 – 1990 perhekeskeisen työn vaihe
6. 1990-luvulta alkaen verkostoitumisen vaihe

Nämä yllä olevat luettelomaisesti esille tuodut vaiheet ovat osa perheneuvolatoiminnan historiaa ja jokaisesta niistä voisi tehdä omaa lisätutkimustaan. Näiden nyt jo havaittujen vaiheiden lisäksi herää luonnollisesti lisäkysymyksenä se, että mitä ovatkaan olleet perheneuvolatyön sisällölliset vaiheet 2000- ja 2010-luvuilla? Tämä jäänee vielä osittain vaille vastausta ja tulevaisuudessa tehtävän perheneuvolatutkimuksen harteille, mutta viitteitä siihen liittyen on jo nyt nähtävillä (kts. esim. Alho 2017a), että näinä vuosikymmeninä niin kollektiivinen asiantuntijuus kuin konsultatiivinen ja monitoimijainen työskentely ovat olleet perheneuvolatyössä merkittävässä asemassa (Alho 2017a, 8-9 ja 41).

2.2. Perheneuvolatyötä ohjaavaa lainsäädäntöä

Perheneuvolatoimintaa ohjaa oma lainsäädäntönsä. Toimintaan liittyvät lainkohdat haluan tuoda esille tässä seuraavana, koska lainsäädäntö ohjaa mielestäni niin merkittäväällä tavalla tämän päivän perheneuvolatoimintaa ja sen perusteita ja lähtökohtia.

Lainsäädännön kautta kasvatus- ja perheneuvolatoiminta asemoituu sosiaalipalveluksi ja sitä säädetään omana palvelukokonaisuutenaan sosiaalihuoltolaissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Myös kelpoisuuslaissa ja -asetuksessa säädettiin ennen sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) voimaantuloa kasvatus- ja perheneuvolan tehtäviin liittyvästä kouluttautumisesta. Näihin edellä mainittuihin asioihin liittyvät lainkohdat tuon esille tässä seuraavana suoraan lakiteksteistä lainaten:

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 26 §

Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden suoriutumisen ja omien voimavarojen vahvistamiseksi.

Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea.

Kasvatus- ja perheneuvontaa toteutetaan monialaisesti sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa.

Hallituksen esityksessä (164/2014) liittyen sosiaalihuoltolain valmisteluun korostetaan sitä, miten kasvatus- ja perheneuvolapalvelujen avulla voidaan jo varhaisessa vaiheessa tukea perheitä yhteistyössä ja monitoimijaisesti muiden palveluntuottajien kanssa. Myös työparityötä tuodaan esityksessä esille vaikkapa sosiaalitoimen sosiaaliohjaajan ja perheneuvolan työntekijän työparityönä. Esitys korostaakin, miten myös jalkautuva perheneuvolatyö olisi tärkeää yhdessä muiden peruspalvelujen kanssa lapsiperheiden arkisiin toimintaympäristöihin, koska vastaanottomainen työ ei kaikkia perheitä edes tavoita. (HE 164/2017.)

Tuen saaminen perheneuvolasta pienempiin kasvatukseen ja käyttäytymisen pulmiin ennalta ehkäisevässä mielessä on kuitenkin viime vuosina vaikeutunut, sillä perheneuvoloissa kohdataan entistä vaativampia asiakkaita psykiatrisen hoidon erikoissairaanhoidon puolella ruuhkaannuttua. Ruuhkautuneista palveluista huolimatta perheneuvolatyöllä tavoitellaan ennaltaehkäisevässäkin mielessä psykososiaalista hyvinvointia ja toimintakykyisyyttä perheille ja sen jäsenille sekä turvallisia kasvuoloja lapsille. (HE 164/2017.)

Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) hengessä palveluntarpeen arvioon on oikeus myös niillä perheillä, jotka ovat perheneuvolan asiakkaina. Heillä on oikeus myös omaan työntekijään. Tämä, että heillä on oikeus tällaiseen kokonaisvaltaiseen palvelutarvearvioon, on kerrottava perheneuvolan asiakkuuden alussa asiakkaille. Pyynnöstä perheneuvolan työntekijä osallistuu myös itse palvelutarpeen arvion tekoon, eikä niitä asioita, jotka on jo selvitetty perheneuvolassa, tarvitse uudelleen selvittää. Arvion siitä, mitä perheneuvolapalveluja tarvitaan, tekevät puolestaan perheneuvolan työntekijät yhdessä asiakasperheen kanssa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 78 -79.)

Lisäksi **sosiaalihuoltoasetuksen (607/1983) 8 §** mukaan kasvatus- ja perheneuvonnan tehtävänä on:

- 1) tukea ja edistää lasten ja perheiden myönteistä kehitystä järjestämällä
- 2) ohjausta, neuvontaa ja muuta asiantuntija-apua ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä sekä
- 3) tutkimusta ja hoitoa lasten kasvatukseen ja perhe-elämään liittyvissä ongelmissa

Tällä sosiaalihuoltoasetuksella (607/1983) on erityisesti haluttu säädellä perheneuvolatyön sisällöllisiä tehtäviä osana muita sosiaalipalveluja.

Työ kasvatus- ja perheneuvonnassa edellyttää myös työhön hankittavaa soveltuvaa ammatillista täydennys- ja erikoistumiskoulutusta. Seuraavassa ovat lainkohdat ennen sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) voimaantuloa.

Sosiaalihuollon kelpoisuuslaki 272/2005 9 §

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtäviin on tehtävän edellyttämä peruskoulutus ja sen lisäksi suoritettu soveltuva erikoistumiskoulutus tai jatkotutkinto.

Eli tämän lain avulla on säädely sekä peruskoulutuksesta että hankittavasta erikoistumiskoulutuksesta myös kasvatus- ja perheneuvolatyöhön liittyen.

Tarkempia säännöksiä erityistyöntekijän tehtävän edellyttämästä erikoistumiskoulutuksesta tai jatkotutkinnosta annettiin lisäksi seuraavalla valtioneuvoston asetuksella:

Sosiaalihuollon kelpoisuusasetus 608/2005 2 §

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 9 §:n mukaisesti kasvatusta- ja perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtäviin on erikoistumiskoulutuksena tai jatkotutkintona kasvatusta- ja perheneuvonnan erikoistumiskoulutus tai siihen rinnasteinen vähintään lukuvuoden pituinen ennaltaehkäisevään työhön sekä lasten ja perheiden kohtaamiseen valmiuksia antava erikoistumiskoulutus.

Tässä edellä olevassa lainkohdassa on haluttu nimenomaisesti säätää aiemmin kasvatusta- ja perheneuvolatyöhön erikoistavan koulutuksen ja mahdollisten korvaavien koulutusten luonteesta, jotka soveltuvat erikoistumiskoulutukseksi perheneuvolatyöhön.

Edellä kuvattujen perheneuvolatoimintaan vaikuttavien lakien lisäksi (niin voimassa oleva lainsäädäntö kuin aiempi toimintaa ohjannut lainsäädäntö) perheneuvolatoiminnalla on olemassa olevat liittymäkohtansa myös lastensuojelu- ja mielenterveyslakiin. Tämä siksi, että osassa perheneuvoloissa tuotetaan myös mielenterveyspalveluja (mm. perhe- ja mielenterveysneuvolat) sekä toteutetaan myös lastensuojelullisena näyttäytyvää työtä perhe- ja yksilötasolla. Toisaalta perheneuvolatyöllä sisällöllisesti tavoitellaan myös edellä mainittujen ongelmien ennaltaehkäisyä avohuollollisena yhdessä työskentelynä (Taskinen 2003, 14.) sekä varhaisena tukena perheille ja sen eri jäsenille. Osassa perheneuvoloita tuotetaan myös lasten- ja nuorisopsykiatrisia palveluja, annetaan puhe- ja toimintaterapiaa sekä tuotetaan jalkautuvia lasten neurologisia palveluja.

Mikäli perheneuvola on yksikkönä sellainen, että sen toimintoihin sisältyy myös terveydenhuollollisia palveluja ja terveydenhuollollista henkilöstöä, on eri palvelutehtävät erotettava toisistaan, koska niitä ohjaa eri lainsäädäntö. Tämä vaikuttaa sekä kirjaamisen käytänteisiin että palvelujen järjestämiseen aikarajojen suhteen. Terveydenhuollollisen hoitotakuun soveltaminen kuitenkin edellyttää, että henkilöstöresurssiin on resurssoitu kyseisessä yksikössä riittävästä. Eli mikäli perheneuvolassa toteutetaan lasten- ja nuorisopsykiatrian hoitoa, koskevat toimintaa tältä osin myös terveydenhuollolliset säädökset. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 78 -79.) Muutoin kasvatusta- ja perheneuvolatoiminta on pääsääntöisesti sosiaalihuoltolain ja sosiaalilainsäädännön mukaista toimintaa.

Uuden **Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015)** tarkoituksena on olla turvaamassa kelpoisuuslain ja -asetuksen kumoutumisen jälkeen laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua. Sen avulla säädetään myös asiakasturvallisuuden edistämisestä. Sosiaalityöntekijä on

tämän uuden lainsäädännön mukaan laillistettu ammattihenkilö, jolle hakemuksesta myönnetään oikeus tämän ammatin harjoittamiseen ja tämän oikeuden voi näin ollen myös menettää. (Jaakkola 2016, 7, 11 ja 41.) Ammattieettisistä velvoitteista tässä samaisessa laissa säädetään myös, jolloin sosiaalihuollon ammattihenkilöiden erityisenä tehtävänä on edistää osallisuutta ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä hyvinvointia lisäävin toimin sekä vaalia asiakastyön erityisenä päämääränä sosiaalista toimintakykyä ja yhdenvertaisuutta. (Jaakkola 2016, 34.) Ammattihenkilölain (817/2015) tarkoituksena on myös varmistaa, että alalla työskentelevillä on tehtäviinsä nähden tarpeellinen ammattitoiminnan edellyttämä koulutus, riittävä pätevyys ja ne ammatilliset valmiudet, jota työssä väistämättä tarvitsee. Tähän lukeutuu myös ammattitaidon kehittäminen ja ylläpito sekä työssä tehtävä välttämätön monialainen yhteistyö (Jaakkola 2016, 8.)

Voimassa olevan ajantasaisen lainsäädännön tarkoituksena ja tehtävänä on perheneuvolatyön kannalta katsottaessa turvata laadukkaat ja monialaiset perheneuvolapalvelut ympäri Suomen. Lakien tarkoitus on myös edistää omalta osaltaan palvelujen saatavuutta ja sen tuottamisen tapoja. Ilman lainsäädännöllistä ohjausta perheneuvolatyö muuttaisi muotoaan ja hajautuisi mitä todennäköisemmin osaksi muita tuotettavia sosiaali- ja terveyspalveluja, mikä todennäköisesti merkitsisi kaikkien harmiksi tämän tärkeän perhepalvelun alasajoa.

2.3. Perheneuvoloiden toimintaympäristö tänään

Meneillään oleva SOTE-uudistus vaikuttaa perheneuvolatoimintaan ja merkitsee hallituksen tarkentavien linjausten mukaan asiakaskeskeistä palveluintegraatiota, jossa tavoitteena on hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen, palveluiden toimivuus ja yhdenvertaisuus sekä kustannussäästöjen mahdollistaminen. Käytännössä tämä merkitsee edellä mainittujen linjausten mukaan viittä eri asiaa: 1) järjestämisen integraatiota 2) rahoituksen integraatiota 3) tiedon integraatiota 4) palveluketjujen integraatiota sekä 5) tuotannollista integraatiota. (Hallituksen linjaukset 5.4.2016.) SOTE-uudistus merkitsee muutoksia myös perheneuvoloiden työhön ja perhekeskusten tuloa osana samanaikaista maakuntauudistusta (MAKU-uudistus) ja LAPE-hanketta, josta tarkemmin seuraavana.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa työpaperissa Bildjuschkin (2018, 3) hahmottelee kuvaa kasvatus- ja perheneuvonnan asemasta osana LAPE-hanketta, maakuntauudistusta ja perhekeskustoimintamallia. Jatkokehittämistyötä hänen mukaansa tämän pohjalta tarvitaan. Kasvatus- ja perheneuvontatyö asemoituu osaksi perhekeskuksen matalan kynnyksen

lähetteettömiä (ja täydentäviä) palveluja, mutta työnä se on alue, joka vaatii myös erityisosaamista. Niin LAPE-muutosohjelman mutta myös kasvatus- ja perheneuvolapalveluiden keskiössä ovat molemmissa vanhemmuuden tuki ja lapsen etu, yhteensovitetut lapsi- ja perhelähtöiset palvelut, palveluiden oikea-aikaisuus sekä varhaisen tuen ja hoidon vahvistaminen. (Bildjuschkin 2018, 3.)

LAPE-kärkihankeen (hallituksen kansallinen lapsiperhepalvelujen muutosohjelma) tavoitteena on uudistaa lapsiperhepalveluja laaja-alaisesti ja pyrkimyksenä on myös vahvistaa perustason toimijoiden kyvykkyyttä ja tilaisuuksia työskentelyyn entistä vaativimpien tilanteiden kanssa (Petrelius 2017a, 6 ja 8). Tämä muutos edellyttää muutoksia sekä systeemissä että tukea johdolta. Sosiaalityön keskeiseksi menetelmäksi onkin tarkoitus palauttaa rakentavan ja ylläpitävän ihmissuhdetyön kokonaisuus, mikä on samalla niin sanotun lastensuojelun systeemisen mallin (myös niin sanottu Hackneyn malli) mukainen ajatus. Lastensuojelun systeemisessä mallissa systeemisyyt, narratiivisuus, ratkaisukeskeisyys ja dialogisuus ovat avainkäsitteitä käytännön työlle ja toiminnalle sosiaalityössä. (Petrelius 2017a, 6 ja 8.)

Ajattelisinkin, että edellä mainittu uudistus lastensuojelullisen työn osalta luo varmasti omat heijastusvaikutuksensa muunkin sosiaalityön kenttään jatkossa. Voisikin ajatella, että myös sosiaalityöntekijöiden tekemään perheneuvolatyöhön tällä lastensuojelutyön uudistustyöllä tulee olemaan selkeät vaikutuksensa niin entisten käytäntöjen uudistajana kuin uusien työskentelytapojen kehittäjänä, sillä perheneuolat toimivat yhtenä tärkeänä lastensuojelun yhteistyötahona. Perheneuolan sosiaalityössä onkin jo nyt niitä elementtejä, joiden avulla halutaan jatkossa ottaa haltuun myös sosiaalityötä lastensuojelullisella kentällä ja yhteistyön tekemisen mahdollisuudet näiltä osin näyttäytyvätkin tulevaisuudessa todella moninaisina.

Lastensuojeluun tavoitellaan LAPE-muutosohjelman myötä siis sisällöllistä uutta, jolloin lastensuojeluun sosiaalityön ohelle mukaan halutaan palveluihin perheterapeuttisia menetelmiä tuntevia asiantuntijoita ja systeemistä ajattelua. Lastensuojelutiimien kouluttajat kootaan tältä pohjalta työpareiksi ja mallia pilotoidaan ja siihen koulutaudutaan maakunnissa. Tämän lisäksi systeemisen mallin pilotoinnit kytketään osaksi arviointitutkimusta Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen johdolla tavoitteena päästään vertaamaan asiakastyön eroja ja toteutumista sekä asiakkaiden saamaa hyötyä. (Petrelius 2017b, 33.) Lastensuojelutyön tulevaisuuden näkymissä piiritykin eteen kuva uudenlaisesta lastensuojelusta, jossa on tärkeää palvelun helppo saatavuus, leimaamattomuus ja palvelun tulo lähelle perheiden arkea. Nykyisellään sosiaalityöntekijät

kokevat vahvasti, etteivät pysty lastensuojelun tehtäviä hoitamaan niin kuin heidät on koulutettu tai niin kuin he itse toivoisivat ja osaisivat. (Lahtinen et al 2016, 3.)

Tänä päivänä SOTE-kentällä tarvitaan monitoimijaisia malleja ja muun muassa lastensuojelussa kaivataan isoja muutoksia niin ideologisesti kuin rakenteellisestikin. Nyt ajatellaan, että lastensuojelun ytimeksi halutaan palauttaa selkeästi jo edelläkin mainittu ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä suhdeperustainen työ (Lahtinen et al 2017, 34, 4). Keskeisiä periaatteita tässä työssä ovat edellä mainitun lisäksi systeeminen toimintakulttuuri, lapsi- ja perhelähtöisyys, asiakkaiden toimijuus (osallisuus ja kohtaaminen) sekä organisaation rakenteelliset tukikeinot. (Lahtinen et al 2017, 4).

Myös monitoimijaisen arvioinnin tärkeyttä on korostettu useissa kohden osana meneillään olevaa uudistustyötä osana perus-, erityis- ja vaativan tason palveluja. Tässä palvelukentässä perheneuvola voi toimia osallisena sen kaikilla tasoilla ja myös toimia yhtenä mahdollisen monitoimijaisen arvioinnin paikkana osana tehtävää yhteistyötä. Tarve monitoimijaiseen arviointiin ja sen pohjalta tehtävään työhön voi nousta niin asiakastilanteen vakavuuden ja ongelmien kasaantumisen perusteella, mutta se voi nousta myös siitä tarpeesta, joka nousee itse palvelujärjestelmästä, jossa tieto vaikkapa asiakasperheentilanteesta on jakaantuneena eri palveluntuottajien kesken. (Tulensalo et al 2017, 32.)

Uusien toimintamallien ja näihin liittyvien periaatteiden lisäksi yhteensovitetulla johtamisella ja yhdessä jaetuilla arvoilla luodaan pohjaa onnistuneelle systeemille työlle lastensuojelussa ja mielestäni myös lähialojen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Käyttöön otettavien keinoin on mahdollisuus pyrkiä entistä kohtaavampaan asiakastyöskentelyyn ja vuorovaikutteisuuteen entistä terapeuttisemmassa viitekehyksessä, jossa vastuuta kantaa yhdessä koko lastensuojelullinen tiimi. Tiimityöllä mahdollistetaan jatkuvuus perheen näkökulmasta sekä se, että myös sosiaalityöntekijän ollessa poissa mahdollistetaan työskentely. Tärkeimpänä systeemissä lastensuojelumallissa on kuitenkin työntekijöiden kyky ja taito perheiden kanssa työskentelyyn sekä sellaisten yhteistyösuhteiden luomiseen, että luottamuksellinen asiakassuhde on ylläpidettävissä läpi koko asiakasprosessin. (Lahtinen et al (2017), 4.)

Perheneuvolatyöhön systeemisen mallin mukaan tulo lastensuojelun puolelle luo varmasti omat kehityslinjansa. On esimerkiksi mahdollista, että kun systeemistä mallia otetaan käyttöön eri puolilla Suomea, niin perheneuvolasta voidaan haluta eri tavoin koulutautuneita terapeutteja

mukaan lastensuojelun tiimeihin ja asiakastyöhön tai että perheneuvolan sosiaalityön osaamista halutaan hyödyntää entistä enemmän jatkossa myös lastensuojelun puolella. Tätä on monitoimijaisessa verkostotyössä hyödynnetty tosin jo nytkin osana perheneuvolan arkista asiakastyötä ja sen tehtäviä, mutta nyt tästäkin työstä tulisi entistä näkyvämpää.

Lastensuojelustahan ohjautuu perheneuvolaan asiakkaita, joiden kanssa perheneuvolassa on totuttu tekemään juurikin suhdeperustaista työtä.

Mielestäni nykyinen menossa oleva kehityskulku nostaa myös perheneuvolan tuellis-hoidollisen tehtäväkentän esille aivan uudella tavalla ja nyt sitä olisi mahdollista hyödyntää osana moniammatillista yhteistyötä ja asiantuntijuutta. Mitä vaikutuksia tällä sitten tulee olemaan perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisiin kysymyksiin, jää myös nähtäväksi. Voisi kysyä myös, että miten hyvin muutoksissa perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden ammattitaitoa osataan tässä kohden hyödyntää osana jaettua ja moniammatillista asiantuntemusta perheiden, lasten ja nuorten sekä vanhempien asioissa.

Keski-Luopa muistuttaa haastattelupuheenvuorossaan SOS-lapsikylän julkaisussa ”Uudistuva lastensuojelu” (2017/1, 20), miten lastensuojelu ja sen palvelut (joiden osaksi siis myös perheneuvolapalvelut voidaan osaltaan mieltää) eivät saa jäädä SOTE-uudistuksessa terveydenhuollon jalkoihin, vaan uudistus tarjoaa oivan mahdollisuuden kehittää näitä palveluita ja niiden ongelmakohtia. Samaisessa puheenvuorossaan Keski-Luopa peräänkuuluttaa sitä, miten vanhemmuuden ohjaukseen olisi kaikkineen saatava lisää resursseja (2017, 21) kun se nykyisellään näyttäisi olevan suorastaan julkisen sektorin pullonkaula, eikä sitä osata tehdä. Keski-Luopa sanoo myös haastattelussaan, että nykyisellään ohjausta ei käytännössä ole riittävästi saatavilla, minkä vuoksi siihen sekä perheiden vuorovaikutustaitoihin ja vanhemmuuteen olisi satsattava hänen mukaansa nyt SOTE-uudistuksessa kaikki paukut (Keski-Luopa 2017, 2 ja 21).

”Onko kasvatuseuvolatoiminnalla yhteiskunnallinen tilauksensa tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa?” kysyy Linna (1988a, 2) osana kasvatuse- ja perheneuvolan asemaa ja tehtäviä koskevan tutkimuksensa alkusanoja 1980-luvun lopussa. Tämä kysymys on ajankohtainen myös tänään. Onkin ollut mielenkiintoista huomata, miten kasvatuse- ja perheneuvolatoimintaa koskevan ammatillisen keskustelun osana on löydettävissä näitä yhteisiä teemoja läpi eri vuosikymmenten. Näkisinkin, että tämä keskustelu kertoo osaltaan siitä, että tämä rajapinnoilla toimiva monitoimijainen perheiden palvelu on tietyllä tapaa aina ajankohtainen ja sen piirissä on myös kyettävä tätä näkökulmaa vasten vastaamaan aina kunkin ajan omaan yhteiskunnalliseen

haasteeseen eli siihen, mikä milloinkin perheitä, lapsia ja nuoria haastaa osana muita institutionaalisia palveluja (mm. koulu, päivähoito, lastensuojelu) ja osana yksityistä perheiden omaa elämää ja sen vaikeuksia.

Alla oleva kuvio 1 LAPE-kärkihankkeesta ja perhekeskustoimintamallista tuo esille tämän nimenomaisen uudistustyön tärkeitä sisältöalueita. Tämän jaottelun puitteissa ei olekaan mikään ihme, että sekä perheneuvolatoimintaan liittyvien aiempien ja tämän hetken tutkimustulosten, selontekojen ja raporttien sekä kannanottojen valossa perheneuvolatoiminta näyttää juuri nyt sisällöltään tärkeänä tehtäväkenttänä osana perhepalveluita.

KUVIO 1 Perhekeskustoimintamallin 7 ydin tehtävää (LAPE-tilannekatsaus Pohjois-Savo 18.9.2018 lisalmi)

Perheneuvoloissa työskennellään tänä päivänä kaikkien näiden kuviossa 1 mainittujen perhekeskustoimintamallin työn sisällöllisten tehtäväalueiden kentällä. Tosin perheiden vapaan kohtaamisen paikkoina näyttäisivät luonnostaan toimivan tällä hetkellä eniten muun muassa MLL:n perhekahvilat, seurakuntien perhekerhot ja lapsiperheiden harrastetoiminnan puitteisiin liittyvät kohtaamispaikat. Perheneuvolatoiminnan puitteissa voidaan puolestaan jalkautua sopivasti näille kohtaamisen areenoille ja myös kehittää perheneuvolatoimintaa niin, että myös

sen puitteissa vapaamuotoinen kohtaamispaikkatoiminta pääsisi kehittymään ja josta olisi saatavissa myös sopivaa ennaltaehkäisevää tukea.

Tässä tutkimuksessani tulen keskittymään nimenomaan perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisiin erityiskysymyksiin, joka on osa perheneuvolapalvelun sisällöllistä ja työnkuviin liittyvää kehittämiskokonaisuutta. Tässä mielessä meneillään olevat hankkeet ja uudistukset oli tärkeää tuoda tässä kohtaa esille osana tutkimustani, koska näillä eri hankkeilla ja uudistuksilla on varmasti omat vaikutuksensa myös tulevaisuuden perhepalvelukentän työnkuvien muotoutumisessa ja palvelusisältöjen kehittämisessä. (vrt. myös hallituksen linjaukset 5.4.2016.)

3. KOULUTUKSELLISET TARPEET PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖTÄ TEKEVILLÄ SOSIAALITYÖNTEKIJÖILLÄ AIEMPIEN TUTKIMUSTEN JA SELONTEKOJEN VALOSSA

Millainen on perheneuvolatyön tulevaisuus nyt kun perheneuvolatyötä aletaan kehittää yhdessä osana LAPE-hanketta eri puolilla Suomea? LAPE-hankkeessahan on tarkoitus luoda uusi ja yhtenäinen palvelujen perhekeskustoimintamalli, jonka palveluvalikkoon perheneuvolatyö kuuluu olennaisena osana. Lakisääteisenä palveluna ei perheneuvolatyön sisältöjä olekaan kansallisella tasolla kehitetty pitkilleen systemaattisesti ja sisällöt ovat ehtineet tästä syystä eriytyä erilaisiksi eri puolilla Suomea. (Kalmari 2017, 14.) Viimeisten vuosikymmenten aikana muun muassa lasten ja nuorten psykiatriset palvelut ovat painottuneet voimakkaasti perheneuvolatyössä. Niinpä yksi LAPE-hankkeen tavoitteista on olla palauttamassa voimavaroja varhaiseen auttamiseen ja matalan kynnyksen palveluihin, mikä varmasti määrittää omalta osaltaan tulevaisuuden perheneuvolatyön kehittämistä valtakunnallisesti katsottaessa. (Kalmari 2017, 14.)

Perheneuvolatyön painopisteen siirtäminen varhaiseen tukeen tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että kohdennetaan työtä lasten pitkien psykoterapioiden sijaan vanhempien tukemiseen sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukeen. Tämä painopiste tarkoittaa myös, että paikalliset erityispiirteet kartoitetaan ja tunnistetaan, mutta toisaalla myös perheneuvolakentän yhteisesti jakamat sisällöt sekä tavoitteet nostetaan esille ja niitä kehitetään edelleen vastaamaan tämän päivän vaatimuksiin ja muuttuviin toimintaympäristöihin. (Kalmari 2017, 15.)

Haasteita ovat viime vuosina kasvatusta ja perheneuvonnan näkökulmasta olleet kasvatusta ja perheneuvonnan oman erikoistumiskoulutuksen puute, kuntien vastuulle jääneen osaamisen ylläpitäminen ja kehittyminen sekä ruuhkautunut erikoissairaanhoido, josta tulee perheneuvolaan

entistä vaativampia tehtäviä ja asiakkaita. Myös selkeä näkemys kasvatus- ja perheneuvolatyön sisällöstä on ollut osaltaan hämärtyvässä. Varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palvelua ja osaamista tähän liittyen tulisikin vahvistaa ja miettiä myös sitä, miten nykyiset perheneuvolat voisivat kehittyä moniammatillisen perheiden kanssa tehtävän työn yhteisinä. (Bildjuschkin 2018, 17-18.)

LAPE-hankeen myötä myös perheneuvolatyötä tekeville onkin ollut tarjolla oma valtakunnallinen työpajaprosessinsa, jossa tämän alan työntekijät ovat päässeet työskentelemään työnsä sisällöllisten, tavoitteellisten ja toimintamallien sekä -tapojen kysymysten ääreen. Itse perheneuvolatyön ytimeen ei pitäisi kuitenkaan olla tulossa suuria muutoksia LAPE-hankkeen tai SOTE-uudistuksen mukana, koska muun muassa perheneuvolatyön moniammatillinen ydin on tärkeä työn laadun, moniulotteisuuden ja turvallisuuden luojana. (Kalmari 2017, 15.)

Eroauttamisen palvelut, vanhemmuuden ja parisuhteen tuki ovat olleet yhteiskuntapoliittisessa LAPE-kehitystyössä vahvasti esillä ja erilaisia perhepalveluita tarvitaan sekä varhaisen tuen lähipalveluina että erityis- ja vaativalla tasollakin. Sosiaali- ja terveydenhuollon rajapintaan asemoitua kasvatus- ja perheneuvolatoiminta (myös Vehviläinen 2014, 1) onkin osin vastannut muun muassa erityis- ja vaativan tason lastenpsykiatrisista jatkohoidoista, jotka sinällään asemoituvat terveydenhuollon erikoissairaanhoidolliseksi lastenpsykiatriseksi työksi. Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakaskunta onkin moninainen ja riippuen asiakasperheen omasta avuntarpeesta, ei perustason tarjoama palvelu välttämättä aina riittäisikään. (Bildjuschkin 2018, 3, 7 ja 8.)

Yhteistyöpinnat näyttäytyvät laaja-alaisessa kasvatus- ja perheneuvolatyössä moninaisina osana verkostomaista työtettä. Yhteistyökumppaneita on paljon niin perus- kuin erityis- ja vaativallakin tasollakin. Hyvin toimiva kasvatus- ja perheneuvolatoiminnan avulla voidaankin tutkitusti vähentää vaativimpien palveluiden kuten erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun tarvetta. Siksi tähän perustason palveluun kannattaa satsata voimavaroja myös jatkossa. (Bildjuschkin 2018, 15.)

Perheneuvolan asiantuntijuuden ja osaamispääoman säilymisen kannalta on tärkeää riittävän isojen ja erillisten yksiköiden olemassaolo, jalkautuvien palveluiden lisääminen sekä myös murrosikäisten nuorten saaminen vahvemmin kasvatus- ja perheneuvoloiden asiakkaiksi aina 21-ikävuoteen saakka. Myös maakunnalliseen ja valtakunnalliseen kehittämiseen on satsattava. Isot alueelliset kasvatus- ja perheneuvolat voisivat toimia pienempien kasvatus- ja

perheneuvolayksiköiden tukena osaamisessa ja kehittämisessä. Riittävä resurssointi, valtakunnallinen tuki ja ohjaus sekä kasvatus- ja perheneuvontaverkoston valtakunnallinen kehittäminen onkin tulevaisuudessa välttämätöntä. (Bildjuschkin 2018, 16.)

Perheneuvoloissa sosiaalityöntekijät näyttäisivät toteuttavan humaania ja ihmiskeskeistä lähestymistapaa, jossa pääperiaatteina on kontrollin sijaan hoivan ja tuen periaatteet (Vehviläinen 2014, 86-87). Se on myös sosiaalityön erityisalue, jonka asemaan ja näkyvyyttä olisi parannettava osana moniammatillista perheneuvolatyötä ja esimerkiksi sosiaalityön tutkimuksessa ja opetuksessa se ei juurikaan esillä vielä ole (Vehviläinen 2014, 88). Jatkotutkimukselle olisikin sijaa Vehviläisen (2014, 88) mukaan niin perheneuvolatyöhön eri alojen ammattilaisia erikoistavan koulutuksen, perheneuvoloiden työparityön (mm. sosiaalityöntekijä-psykologi), psykiatrian ja perheneuvolatyön yhteensovittamisen, perheasioiden sovittelun sekä erilaisten lisäymmärrystä vaativien kohtaamisten saralla.

3.1. Perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtävät ja asema

Perheneuvolassa sosiaalityöntekijän tehtävien ja aseman voidaan katsoa nojaavan psykososiaaliseen sosiaalityön orientaatioon. Arvoperustaltaan perheneuvolan sosiaalityö näyttäytyy puolestaan terapeuttisena, hoidollisena, vuorovaikutteisena ja dialogisena. Toimijuuden ja osallisuuden kysymykset, voimavarakeskeisyys ja välittäminen sekä vahva vanhemmuusnäkökulma liittyvät perheneuvolatyön työskentelyulottuvuuksiin, joita ovat hoidollinen ja tutkiva työskentely, perheasioiden sovittelu ja verkostotyö. (Vehviläinen 2014, tiivistelmä.)

Se, että perheneuvolatyö kumpuaa sosiaalityön näkökulmasta psykososiaalisesta työorientaatiosta, ei kuitenkaan kykene valottamaan näkökulmana koko työkenttää. Vehviläinen (2014, tiivistelmä) tuokin omassa tutkimuksessaan esille, miten työn voi nähdä linkittyvän niin psykososiaaliseen, psykoterapeuttiseen, psykoedukatiiviseen ja biopsykososiaaliseen työorientaatioon. Tähän ajatukseen liittyen sain myös oman tutkimukseni kautta tukea ja palaan tähän asiaan tutkimukseni tulosten osiossa (kts. tarkemmin kuviot 3A ja 3B).

Myös Alho (2017, 40-41) tuo omassa tutkimuksessaan esille perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuden työssään ja hänen mukaansa perheneuvolatyö ylipäättään on psykososiaalista asiantuntijatyötä, jossa on erotettavissa erilaisia sosiaalityön asiantuntijuuden vaiheita. Nykyisin tässä asiantuntijatyössä on oleellista keskustelutilan luomisen käytänteet työssä

sekä erilaisten tulkintojen, merkitysten ja kertomusten avaaminen ja luominen, jolloin asiantuntijan tehtävänä on auttaa näiden prosessien synnyssä ja työskentely tapahtuu tällöin tiiviisti yhdessä asiakkaiden kanssa. Tällainen uudenlainen asiantuntijuus onkin Alhon mukaan (Alhon viittaus Karttuseen 1996) osa konsultatiivisen vaiheen perheneuvolatyön työskentelyorientaatiota, jossa korostetaan asiakkaiden omaa subjektiivisuutta ja toimijuutta. Tätä taustaa vasten ratkaisu- ja voimavarakeskeisen työskentelyn laajeneminen myös muille kuin terapeutteihin on lisääntynyt ja näin on käynyt myös sosiaalityön sisällä. Sosiaalityön kehitys onkin ymmärrettävä aina -myös niin perheneuvolan kuin lastensuojelun kontekstissa toimittaessa- kulloinkin vallitsevan yhteiskunnallisen kehityksen kautta. (Alho 2017a, 41.)

Kaikesta edellä esitetystä huolimatta törmää kentällä myös ajatuksiin, että sosiaalityön asema koetaan edelleen perheneuvolatyössä tietyllä tapaa uhatuksi (Vehviläinen 2014, tiivistelmä): erikoistumiskoulutuksista on luovuttu, sosiaalityön osuutta on vähennetty perheneuvolatyössä, kritisoidaan koko perheneuvolatyötä ja sen paikkaa ja halutaan myös medikaloida työsisältöjä enemmän. Näin ollen osa kokee, että perheneuvolan sosiaalityön asema ei ole tällä hetkellä vakaassa tilassa, kuten Vehviläinen (2014, tiivistelmä) toteaa. Vehviläinen (2014, 3) kertoo, että perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöistä suurimmalla osalla on joku terapiakoulutus ja ne työntekijät, joilla sitä ei ole, omaavat muuta terapiaosaamista. Tähän terapiaosaamisen menetelmälliseen hallintaan liittyvät myös Vehviläisen omassa tutkimuksessa korostuneesti esille nousseet työmenetelmät liittyen vuorovaikutuksellisuuteen, case work traditioon ja ratkaisukeskeiseen työhön, jotka edellyttävät niin paneutuvaa työtettä kuin analyttisyyttä. (Vehviläinen 2014, 82-84.)

Kasvatus- ja perheneuvontatyön osaamisen ylläpito ja työssä kehittyminen vaatii siis 1) oman työn, itsetuntemuksen ja persoonallisuuden kehittämisen lisäksi perusosaamista seuraavissa: vuorovaikutusosaamisessa, ongelmatilanteiden jäsentämisessä, palveluosaamisessa, lapsen kehitykseen ja perheisiin liittyvässä osaamisessa sekä yhteiskuntaan ja yhteistyöhön liittyvässä osaamisessa. Lisäksi tarvitaan 2) menetelmä-, ohjaus- ja neuvontamenetelmien sekä tutkimusmenetelmien osaamista sekä 3) hoito- ja terapiaosaamista (mm. varhaisen vuorovaikutuksen tuki, yksilö- ja perheterapiat, perhetyö ja perheen vuorovaikutuksen supportiivisen tuen menetelmät, muiden tarvittavien työmenetelmien osaaminen, kriisityön taidot, kuntoutuksen ja hoidon jatkuvuuden turvaamisen työtaidot). 4) Muu osaaminen puolestaan täydentyy yllä kuvatun lisäksi neuvottelu-, sovittelu- ja erilaisen menetelmäosaamisen

kautta sekä yhteisöosaamisen, tiedottamisen, kouluttamisen, vaikuttamisen sekä toimintaympäristön/palvelujärjestelmän tuntemisen avulla. (Bildjuschkin 2018, 13-14.)

Erikoistumiskoulutukset tuovat luonnollisesti aina oman lisänsä kulloiseenkin ammatti-identiteettiin. Perheneuvolan sosiaalityössä vedenjakajana näyttäisikin (jo edellä mainittuunkin viitaten) olevan muun muassa sosiaalityöntekijän toimiminen terapeutina, jolloin ei voida puhua enää puhtaasta sosiaalityöstä. Näin erilaiset erikoistumiskoulutukset voivat luoda myös välimatkaa sosiaalityöhön. (Vehviläinen 2014, 83.) Vehviläinen (2014, 83) kuvaakin, miten *”sosiaalityön ja terapeutisuuden välimaasto tuo työskentelyotteeseen pehmeyttä ja asiantuntijaroolista hellittämistä”*. Toisaalta sosiaalityöntekijät ovat nähtävissä myös perheiden arjen asiantuntijoina, jolloin myös sosiaalityön sosiaalipoliittinen ulottuvuus tulee tärkeäksi osaksi perheneuvolatyötä (Vehviläinen 2014, 84). Perheneuvoloiden moniammatillinen työ näyttäytyykin tässä valossa työntekijöille mahdollisuutena eri roolien ottamiseen (josta enemmän tuonnempana), mutta se on myös työtä, jolla on erityinen arvonsa perheiden auttamisen kentällä. Vehviläinen (2014, 85) kuvaakin tätä edellä mainittua osuvasti: *”Perheneuvoissa tehdään kallisarvoista, merkityksellistä ja tärkeää työtä lapsiperheiden psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja elämänhallinnan parantamiseksi”*.

Kasvatus- ja perheneuvolan ydintehtävät ovat määritettävissä seuraaville tuen alueille (Bildjuschkin 2013, 9-12): tukea vanhemmuuteen, tukea lapsen kehityksessä, tukea pari- ja perhesuhteissa, tukea vauvaperheille, asiantuntija-apua ja konsultointitukea sekä sovittelutyötä. Perheasioiden sovittelun tulisikin tämän selvityksen myötä kuulua jatkossa suoraan perheneuvolan ydintehtäviin (Bildjuschkin 2013, 17). Vastaavasti osaamisvaateet suhteessa lainsäädäntöön ja asiakastyön tarpeisiin liittyvät perheiden kanssa tehtävään työhön, moniammatillisuuteen ja menetelmäosaamiseen. (Bildjuschkin 2013, 13-14.) Perheneuvolan sosiaalityössä onkin tärkeää, että työ asemoituu näille kaikille edellä mainituille ydintehtävien alueille sekä niiden osaamisvaateiden sisällöllisille alueille, jotka nousevat toisaalta lainsäädännöstä toisaalta asiakastyön tarpeista.

3.2. Perheneuvolan sosiaalityöntekijä erilaiset roolit osana kollektiivista asiantuntijuutta

Perheneuvolan työntekijyyttä voi kuvata kollektiiviseen asiantuntijuuteen pohjautuvana asiana kuten Alho omassa tutkimuksessaan kuvaa. Hän piirtää tästä asiantuntijuudesta kuvaa läpi perheneuvolatoiminnan 90-vuotisen historian ajassa alati muuttuvine piirteineen ja sisältöineen.

Alho tuo esille sitä, miten *”jokainen aika muovaa oman aikansa asiantuntijuutta”*. (Alho 2017a, 7.) Alho etsii omassa väitöskirjatutkimuksessaan vastausta siihen, että millainen on perheneuvolatyön kertomus ja siihen liittyvä kollektiivinen perheneuvolatyöntekijöiden identiteetti ja miten nämä limittyvät omaan aikaansa ja sen sosiaalisiin ulottuvuuksiin. Tällöin perheneuvolatyön asiantuntijuuden kokonaiskuva ei palaudu yksilöihin vaan siihen kuuluvat eritasoiset palautumattomat rakenteet: se on moniammatillisen työn osaamista, joustavuutta, ajan vaatimukseen mukautuvaa lasten, nuorten ja perheiden kanssa tapahtuvaa psykososiaalisen työn erityisammattilaisuutta. (Alho 2017a, 7-8.)

Perheneuvolatyön sosiaaliset ulottuvuudet käsittävät yhteiskunnallisen kontekstin, toimintaympäristön, tilannekohtaisen toiminnan ja muun muassa asiantuntijoiden kollektiivisen identiteetin, jolloin rajankäynnit ja niihin liittyvät toimijuudet ilmentävät asiantuntijuutta perheneuvolakontekstissa, organisaation ja tieteiden välistä rajankäyntiä sekä tämän perhepalvelun omaa toimintaympäristöä tässä kokonaisuudessa. (Alho 2017a, 208-209.) Usein ollaankin sosiaalisen, psykologisen, psykiatrisen ja muun terveydenhuollollisen (neuvolat) sekä lääketieteellisen työn yhtymäkohdassa, jossa korostuu kokonaisvaltainen biopsykososiaalinen yhteistyö. (Alho 2017a, 209.)

Perheneuvolatyön kollektiivisen asiantuntijuuden kautta tehtävä työ on nykyisin enenevässä määrin ilmiöperustaista oire- ja diagnoosilähtöisestä suunnasta poiketen. Se näyttäytyy reflektiivisenä perhe- ja lapsilähtöisenä työnä, jossa asiantuntijoilla on monipuolista erikoisosaamista niin terapiatyöstä kuin neuvonnasta ja ohjauksesta sekä erilaisista työmenetelmistä. Tälle työlle on tunnusomaista verkostomainen työote sekä asiakkaiden osallisuus ja luottamuksen synnyttäminen. (Alho 2017a, 8.)

Tässä yllä kuvatussa kontekstissa mahdollisuus rooliristiriitöihin on läsnä, kun puhutaan perheneuvolan sosiaalityöstä. Toimiminen toisaalta auttajana toisaalta kontrolloijana kumpuaa suoraan kunkin asiakastapauksen sisältämän huolen määrästä ja luonteesta. Vaihtuvat roolit puolestaan edellyttävät tuen ja kontrollin yhteensovittamista osana psykososiaalista työtä, joka oli aikoinaan jo 1990-luvun loppupuolella Jorma Sipilän esittämä ajatus. (Vehviläinen 2014, 81-82.)

Perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden työssä erilaiset käytännön työroolit ovat työssä luonnollisesti esillä. Sosiaalityöntekijä voi tällöin olla toisaalta terapeutti toisaalta viranomainen ja asiakkaan oikeuksien ja edun varmistaja. Nämä roolit kytkeytyvät tiiviisti asiakastyön

supportiiviseen prosessiin, jonka painotukset vaihtelevat kulloisenkin asiakastapauksen mukaan. Roolien määrittämisen taustalla on nähtävissä kytkentöjä yhteiskunnallisiin ja eritasoisiin ympäristöstä kumpuaviin asioihin, sosiaalityöntekijän tieto-taitoperustaan sekä hänen ammatilliseen identiteettiinsä. (Vehviläinen 2014, tiivistelmä.)

Edellä kuvattu perheneuvolan sosiaalityöntekijän roolitus tulee esille niin perheneuvolan työyhteisössä kuin valtakunnallisestikin, sillä rooleja määrittävät lainsäädännön lisäksi erilaiset ohjeet ja suositukset, mutta myös jatkuvat työssä kehittymisen ja tehokkuuden vaatteen. Se, millaisia rooleja sosiaalityöntekijä pystyy kulloinkin ottamaan, riippuu puolestaan edellä mainituista roolien taustalla olevista kytkennöistä sekä myös kyseisestä asiakastapauksesta (Vehviläinen 2014, 81.) Muun muassa rooli asiakkaan edun ja oikeuksien ajajana nousee suoraan sosiaalityöstä: asiakkaille halutaan mahdollistaa paras mahdollinen tuki huolellisen ja perusteellisen asiakastyön ja erilaisten verkostojen aktivoinnin kautta (Vehviläinen 2014, 80).

Tulevaisuuden perheneuvolatyöhön liittyvissä uhkakuvissa näkyy mahdollisesti pirstaloitua ja eriytyvä asiantuntijuus, resurssien riittämättömyys ja tämän rajapinnoilla toimivan kokonaisuuden hajauttaminen, mikä merkitsisi perheneuvolatyön loppua. Yhteisellä kouluttautumisella ja erikoistumisella on tässä kokonaisuudessa tärkeä merkitys sekä perheneuvolatyön kehittämisen että osaamisen edellytyksenä. Uhkakuvista huolimatta perheneuvolatyö näyttäytyy edelleen vahvana ja hyvin palvelujärjestelmiin istuvana palveluna, jolla on oma paikkansa ja oikeutuksensa lapsiin, nuoriin ja perheisiin sekä verkostotyöhön suuntautuvan orientaationsa vuoksi. (Alho 2017a, 8.)

Perheneuvolatyön erilaisia aikakausina on Alhon (2017a, 8-9) tutkimuksen mukaan löydettävissä kolme eri kokonaisuutta ja Alho myös tässä yhteydessä mainitsee tutkimuksensa taustavirityksen osalta, miten psykologian tohtori Sirpa Taskisella on ollut merkittävä rooli vaikuttajana jo useiden vuosikymmenten ajan uraa uurtaneena perheneuvolatyön kehittäjänä. Perheneuvolatyön narratiiviset aikakaudet ovat 1) kriiseissä ja myrskyissä muokkautuva perheneuvolatyön asiantuntijuus, joka uudistuu ohjauspolitiikalla 2) kollektiivinen perheneuvolatyön asiantuntijuus ja 3) monitoimijuuden aikakausi osana kollektiivista perheneuvolatyön identiteettiä (Alho 2017a, 8-9).

Mikä sitten tekee perheneuvolatyöstä omanlaisensa ja toisaalta erottaa sen muista palveluista? kysyy Alho (2017a, 208). Moniammatillisen yhteistyön lisäarvo syntyy siitä, että jokainen

asiantuntija oppii muilta ja samalla antaa oman tieto-taitonsa muiden käyttöön.

Moniammatilliselle asiantuntijuudelle onkin ominaista, että osaaminen ylittää tavanomaisen ja yksittäisen ammattikunnan osaamisen. Perheneuvolatyön voikin Alhon mukaan erottaa muista palvelumalleista juurikin yhteisesti tehtävän työn elementtien kautta. (Alho 2017a, 210-211.)

Alho kirjoittaa:

”..., onko eri ammattilaisten asiantuntijuuden hajauttaminen perheneuvoloista järkevää? Ongelmien monet piirteet ja monimutkaisuus näyttäisivät tulkintani mukaan edellyttävän riittävää ja monipuolista tiimien asiantuntijuutta. Moniammatillisen, kollektiivisen asiantuntijuusidentiteetin näkökulmasta hajauttaminen voi näin ollen olla kohtalokasta. Asiantuntijuus voi liiaksi yksipuolistua ja perheneuvolatyö saattaa profiloitua vain yhteen ammattikuntaan.” (Alho 2017a, 211.)

Uhkakuvana Alho (2017a, 224) näkee, että perheneuvolatyöhön kohdistuisi rajoittavia ja alati medikalisoituvia tavoitteita tai että perheneuvolatyöhön liittyisi yhä kasvavia lastensuojelun juridis-hallinnollisen viitekehyksen työtehtäviä. Myös sen, että ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen sijaan keskityttäisiin vain kriisiytyviin asiakasvalikoiteihin kohdistuvaan työhön tehtäväpriorisointien pohjalta, voi nähdä haasteeksi. Parhaimmillaan perheneuvolatyö kuitenkin on pitkäjänteistä ennaltaehkäisevää, varhaisen ja korjaavan tuen työtä, joka vaatii myös pitkäjänteistä sitoutumista eri osapuolilta, mutta se voidaan nähdä myös psykososiaalisen viitekehyksen omaavaksi kohtaavaksi ja terapeutiksi työksi, joka ei saa muuttua pelkäsi arvioivaksi työksi tai ”lausuntoautomaattina” toimimiseksi. (Alho 2017a, 224.) Jo tämänkin vuoksi on tärkeää, että perheneuvolatyötä tehdään tunnetuksi ja näkyväksi eri osapuolille ja myös muille toimijoille, jotta perheneuvolan monitoimijainen ja moniammatillinen työrakenne tulisi eri tahoille mahdollisimman tutuksi (Alho 2017a, 225).

Puheenvuorossaan perheneuvolatyön puolesta on Taskinen (2013) ottanut kantaa muun muassa siihen, miten varhaisen tuen perheneuvolatyö näyttää olevan vaarassa, kun perheneuvolassa tehtävään työhön ei satsata resursseja eikä yhteistä perheneuvolatyön erikoistumiskoulutusta ole ollut tarjolla sosiaalityöntekijöille ja psykologeille enää sitten vuoden 2009. Samaan aikaan kun kunnat kamppailevat talousvaikeuksiensa kanssa erikoistumiskoulutuksen, tilalle tarjotaan pitkiä ja kalliita terapiakoulutuksia, vaikka tarpeet kouluttautua näyttäytyvät myös moninaisimpina (Taskinen 2013) ja vaativat myös rahallista satsausta.

Perheneuvoloiden moniammatilliseen ennaltaehkäisevään työhön, perheneuvontaa ja vanhemmuuden tukeen olisi resurssoitava myös koulutuksellisesti. Nyt kunnilla on ollut liian paljon tulkinnanvaraa siihen liittyen, että mikä on riittävää korvaavaksi koulutukseksi. Tässä tilanteessa asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturva voi vaarantua yhteisen linjan puuttuessa pätevyysvaatimukseen liittyen. Taskinen tuo myös esille, että miltään muulta ammattikunnalta kuin sosiaalityöntekijöiltä ei erikoistumiskoulutuksia voisi ajaa alas samalla tavoin. (Taskinen 2013.)

Keski-Luopa (2017, 21) ottaa kantaa asiaan toteamalla, että psykoterapiaan ”joudutaan” muun muassa silloin, kun vanhemmuus ei kohtaa lapsen tarpeita. Mutta tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että (esimerkiksi perheneuvolassa) koko henkilökunnan pitäisi olla terapeutteja, vaan keskeistä on se, että osataan ohjata vanhempia näkemään, millainen vuorovaikutus vaurioittaa lapsen kehitystä. Niinpä Keski-Luopa sanookin mielipiteenään, että *”pitäisi osata katsoa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta”*, minkä tehtävän Keski-Luopa antaisi juurikin juuri sosiaalityöntekijöille. Keski-Luovan mukaan harmi on myös se, että nykyisellään psykoterapia näyttäisi olevan täysin irrallaan tästä tärkeästä vanhemmuuden ohjaustyöstä. (Keski-Luopa 2017, 21)

Perheneuvoloiden asiakaskunnan heterogeenisuus ja tätä kautta ongelmien moninaisuus haastaa työntekijöitä käytännössä, koska monesti ei ole mahdollista löytää ongelmiin helppoja ratkaisuja. Käytännössä perheneuvoloissa työskennelläänkin usein ns. ”pirullisten” ongelmien kanssa, joihin ei löydy yksiselitteisiä ratkaisuja (Alho 2017a, 226.) Nämä monimuotoiset sosiaaliset ongelmat eivät myöskään ratkea yksinkertaisilla väliintuloilla tai menetelmillä. Lisäksi psykososiaalisen viitekehysten työntekijät perheneuvolassa vierastavat helposti viranomaistyöhön oleellisesti muutoin kuuluvaa kontrollin ja myös julkisen vallankäytön dimensiota (Alho 2017a, 228).

Perheneuvoloissa tehtävää sosiaalityötä on tutkittu viimeksi laajemmassa mittakaavassa 1980-luvulla. Perheneuvolatyön kollektiivinen identiteetti vaatiikin nyt kannanottoja kokonaisuutenaan siihen liittyen että, keitä me perheneuvolatyöntekijät olemme ja mikä erottaa palvelumme muista. Tähän tarvitaan Alhon mukaan liitännäisenä niin asiakkaiden äänen kuulemista, sidosryhmien kuulemista sekä uudenlaista perheneuvolatyön tutkimusta (Alho 2017a, 229-231.) Tässä yhtenä tärkeänä alueena on mielestäni juurikin perheneuvolan sosiaalityön tutkimus.

3.3. Perheneuvolan sosiaalityöntekijän työnkuvan määrittelyä

Perheneuvolan sosiaalityöntekijän työnkuvasta puhuttaessa tulee perheneuvolatoiminta nähdä sosiaalihuoltolain mukaiseksi perheiden sosiaalipalveluksi. Se voidaan mieltää myös osaksi lastensuojelullista palvelukenttää siellä tehtävän tärkeän ennaltaehkäisevän ja korjaavan työn puitteissa ja perusteella. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijän asemoitumista perheneuvolaan mietittäessä on tärkeää nähdä perheneuvolatoiminta toisaalta osana varhaisen tuen perhepalvelua ja toisaalta osana erityisen tuen perhepalveluita, joissa toimitaan sosiaali- ja terveydenhuollon rajapinnalla monitoimijaisella asiantuntijatyön kentällä (kts. esim. SHL 1301/2014 26§). Systemisen lastensuojelutyön mallin tullessa tulevaisuudessa osaksi lastensuojelua voi olla myös niin, että perheneuvoloiden työntekijöiden (niin sosiaalityöntekijöiden kuin muiden asiantuntijoiden) asiantuntemusta tullaan hyödyntämään myös osana lastensuojelun monitoimijaista tiimiä.

Perheneuvolan sosiaalityöntekijän työnkuvan voi katsoa määrittyvän perheneuvolakontekstissa seuraavien kolmen ulottuvuuden kautta: toisaalta tehdään työtä, joka pitää sisällään 1) sosiaalityöntekijän tehtäviä, joita tehdään sosiaalityöstä hankitun peruskoulutuksen pohjalta ja toisaalta työnkuvaan sisältyy osioita, joita tehdään nimenomaan 2) hankittujen lisä- ja täydennyskoulutusten pohjalta. Perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan näyttäisi vaikuttavan lisäksi se, että 3) mitä työtehtäviä kyseiseen virkaan on kaiken kaikkiaan kulloinkin sisällytetty (esim. koulukuraattorin tehtävät, lastenvalvojan tehtävät) työnantajan taholta.

Tässä tutkimuksessa perheneuvolan sosiaalityöntekijän työkuva pitää sisällään nämä kaikki kolme edellä mainittua ulottuvuutta. Lisäksi olen tutkimuksessani itse määritellyt perheneuvolan sosiaalityöntekijäksi perheneuvolan työntekijän, joka on valittu sosiaalityöntekijän virkaan perheneuvolaan ja hoitaa tämän viran mukaisia työtehtäviään. Yleisesti ottaen ymmärrän työnkuvalla tässä tutkimuksessa perheneuvolan sosiaalityön sisällöllistä ulottuvuutta, jonka mukaisesti työtehtävät sosiaalityöntekijöille ovat määräytyneet tai joita ne sisältävät sopimuksellisesti lisäsisältöinä.

4. TUTKIMUKSEN ASETELMA JA TOTEUTUS

4.1. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusperinteen yhdistäminen sisällönanalyysin keinoin

Lopputyöni asemoituu laadullisen eli kvalitatiivisen ja määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimusperinteen yhdistämiseen ja tarkemmin määriteltynä sisällönanalyysin maailmaan.

Tutkimuksellisin keinoin olen pyrkinyt löytämään ymmärrystä ja näkökulmia perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden tarpeisiin liittyen lisäkoulutautumiseen toteuttamalla Pohjois-Savon alueen perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden parissa kyselytutkimuksen. Kyselytutkimukseni sisälsi niin strukturoituja taustakysymyksiä kuin avoimia kysymyksiä, jotka olin jakanut teemoihin myöhemmin tulososiossa esille tulevien teemojen alle. Tiedonkeruulomakkeen laadin siltä pohjalta, että mitä käytännön teemoja perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden parissa on esiintynyt joko alueellisissa työkokouksissamme tai julkisessa keskustelussa liittyen koulutuksellisiin erityiskysymyksiin. Oma vaikutuksensa tiedonkeruulomakkeen laadintaan on ollut myös sillä, että olen itse toiminut vuodesta 2013 sosiaalityöntekijänä perheneuvolassa, mistä syystä aihe oli lähellä myös omaa ammatillista polkuani.

Yleensä ottaen voidaan todeta, että kvalitatiivinen (laadullinen) versus kvantitatiivinen (määrällinen) kahtiajako tieteellisessä tutkimuksessa edellyttää jatkuvaa kriittistä laatuksiteerien huomiointia tai sen havainnointia, että jokainen tutkimus on omalla tavallaan uniikki. Tämän laadullisen uniikkiuden kautta tulee tavallaan koetelluksi myös se, että viitekehysten ja etukäteiskriteerien tutkimuksellinen olemassaolo on tietyllä tapaa myös osittain ”turha”. Kvalitatiivisen tutkimusperinteen piirissä onkin käyty menneinä vuosikymmeninä keskustelua siitä, että onko konsensusta näiden kahden tutkimusperinteen välillä edes löydettävissä. (Rolfe 2006, 304.)

Myös tässä lopputyössäni havaitsin, miten sisällönanalyysiä hyödyntävänä tutkimuksena toteutettu tutkimukseni tuotti tuota osittain täysin uniikkia kvalitatiivista tietoutta, josta oli myös löydettävissä yhtymäkohtia jo saatuihin tutkimustuloksiin sekä linkityksiä myös kvantitatiivisen tutkimusperinteen maailmaan, sillä tiettyjen perustietojen osalta tukeuduin tutkimuksessani luonnollisesti määrällisiin tapoihin tiedontuotannossa (mm. osa perus- ja taustatiedoista). Myös kyselytutkimus tiedonkeruulomakkeineen tutkimuksellisenä valintana on osin kvantitatiivisen tutkimusperinteen maailmaan kuuluva tiedon tuottamisen tapa jo etukäteen laadittuine teemoitettuihin kysymyksiin.

Tähän edellä mainittuun eri tutkimusperinteiden väliseen keskusteluun liittyy kolme positiota, jotka osaltaan liittyivät myös tämän lopputyön vaiheisiin. Nämä seikat ovat seuraavat: 1) kvalitatiivista tutkimusta pitäisi arvioida samoin kriteerein kuin kvantitatiivista tutkimusta 2) kvalitatiivinen tutkimus vaatii täysin oman kriteeristönsä ja 3) kvalitatiivinen tutkimusperinne

kyseenalaistaa kaikkien etukäteiskriteerien tarkoituksenmukaisuuden (Rolfe 2006, 304). Omassa tutkimuksessani etukäteiskriteerien tarkoituksenmukaisuuden kyseenalaistaminen näkyi etenkin siinä, että tutustuin rinta rinnan aiempiin tutkimuksiin sekä tein tutkimukseni empiirisen osion sisällönanalyysia, jotka molemmat ovat tärkeä osa koko tutkimuksen kokonaisuudessa. Osin näitä kahta tutkimuksen teon osiota on mahdotontakin erottaa toisistaan (esimerkiksi aiemman tutkimuksen pohjalta laadituksi etukäteiskriteeristöksi tai viitekehukseksi), mikä on tyypillistä nimenomaan laadulliselle tutkimukselle.

Induktiivisessa sisällönanalyysissä ja päättelyssä lähestymistapa on aineistolähtöinen. Tämä soveltuu tilanteisiin, joista ei juurikaan ole aiempaa tutkimusta saatavilla tai se on sirpaleista tai hajanaista. Deduktiivisessa päättelyssä tilanne on päinvastainen: aiempaa tutkimusta on runsaasti ja sen pohjalta voidaan tehdä eri kategorioiden vertailua tai vaikkapa tutkailla asiaa eri aikaperiodeittain. (Elo & Kyngäs 2007, 107.) Tämä lopputyöni nojautuu tutkimustulosten osalta vahvemmin induktiiviseen päättelyyn, koska päättelyprosessini tutkimuksen sisällöllisessä analyysivaiheessa on ollut vahvasti nimenomaan aineistolähtöinen eikä niinkään ole pyrkinyt testaamaan jo olemassa olevia teorioita/aineistoja oman aineistoni tutkimustulosten pohjalta.

Todellisuutta voidaan tulkita lukemattomin tavoin ja asioiden ympärille rakentuva ymmärrys on aina riippuvainen myös tehdyistä subjektiivisista tulkinnoista ja valinnoista. Ajateltaessa vaikkapa tekstimuotoa tutkimuksen aineistossa, on tärkeää oivaltaa, että teksti sisältää aina monia tarkoituksia ja aina on olemassa myös eri vaihtoehtoisia tulkintatapoja lähestyttäessä tekstiä tutkimuksellisessa mielessä. Tämä on olennainen asia, kun keskustellaan laadullisen sisällönanalyysin kysymyksistä ja tutkimustulosten luotettavuudesta. (Graneheim & Lundman 2003, 106.) Tässä käsillä olevassa lopputyössäni on tutkimuksellista luotettavuutta pyritty lisäämään niin, että esille tuodaan myös löydettyjen aiempien tutkimusten näkökulmia samoihin asioihin vaikka ne olisi tuotettu eri näkökulmasta ja eri tutkimuskysymykseen liittyen.

Merkitysten tuottamisessa, joka on kognitiivinen prosessi, olen käyttänyt teemojen huomaamista (asiat, jotka kuuluvat yhteen) sekä käsitteellistä ryhmittelyä (käsitteellinen klusterointi), joiden avulla voi supistaa aineistoa ja pyrkiä näin ilmiön syvempään ja kokonaisvaltaisempaan ymmärtämiseen (Hämäläinen 1987, 35-36 ja 40-41). Abstrahoinnissa olen puolestaan kytkenyt tutkimuksen aineistoa käsitteisiin. Tässä prosessissa induktio ja deduktio sekä yhdistyvät abduktiiviseksi päättelyksi että vuorottelevat toistensa kanssa. (Hämäläinen 1987, 38-39.)

Abstrahoinnin (esimerkiksi aineistoa kuvaavat teemat, käsitteet, typologiat, mallit ja/tai johtopäätökset) välineenä olen käyttänyt tulosten luokittelua ja normatiivista yleistämistä, jossa kuvataan asioita yleisellä käsitteellisellä tasolla liittyen tutkittavaan ilmiöön sisältöineen (Hämäläinen 1987, 38-39). Lisäksi olen peilannut saatuja tuloksia aiempiin uusiin tutkimuksiin, jotka valikoituivat mukaan sisällöllisesti keskeisinä tutkimuksina oman tutkimusaiheeni kannalta työni teoriaosuuteen. Näin työssäni on ollut mukana myös sopivassa määrin induktion ja deduktion vuorottelua suhteessa toisiinsa (Hämäläinen 1987, 38).

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että monet tutkimuksellisen prosessin yksityiskohdat hioutuvat sen mukaan, mikä on tutkimuksen tarkoitus ja painopiste (Hämäläinen 1987, 21). Näin myös eteneminen analyysivaiheesta koti tuloksia sisältää ratkaisuja, joita ei ole osattu ennakoida tai se olisi ollut käytännössä mahdotonta. Parhaimmillaan laadullisen aineiston parissa työskenteleminen onkin luovaa ja jännittävää toimintaa. (Hämäläinen 1987, 19.) Tällaiseksi koin minäkin matkan kyselytutkimuksen tuloksena saatujen vastausten parissa puurtaessani. Hämäläinen (1987, 19) kuvaa osuvasti tätä edellä mainittua laadullisen aineiston hioutumisenprosessia seuraavasti: ” Täsmällinen suunnitteleminen on verrattavissa yritykseen panna ihmiselämä johonkin muotiin, josta kuitenkin ei varmuudella tiedetä, että mitä uusi päivä tuo tullessaan”.

4.2. Aineisto ja analyysi

Seuraavassa kuvaan tarkemmin tutkimukseni etenemistä, tiedonhaun prosessia ja tekemiäni valintoja. Vastajaat on tutkimukseeni valittu siltä pohjalta, että ketkä käytännössä osallistuivat perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden alueellisiin työkokouksiin Pohjois-Savon alueella. Tämä oli mielestäni perusteltu ja hyvä valinta, koska näin onnistuin helpoiten tavoittamaan tutkimuksellani osallistujien valinnan osalta oikean kohdejoukon alueellamme. Kävimme myös pitämässämme työkokouksissa keskustelua tutkimusaikeistani, mikä koettiin kaiken kaikkiaan tärkeänä ja voimaannuttavana asiana kohdejoukon sisällä. Tutkimusluvaksi riitti pelkkä vastaajan suostumus, koska en tutkinut niinkään organisatorisia asioita vaan keskityin tutkimuksessani nimenomaan perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden omiin ajatuksiin, kokemuksiin, toiveisiin ja haasteisiin liittyen perheneuvolan sosiaalityön koulutuksellisiin erityiskysymyksiin.

Postitin kyselytutkimuksen (**LIITE 2**) lomakkeet saatteineen ja suostumuslomakkeineen (**LIITE 1**) vastaajille palautuskuorien kera 26.4.2018. Vastaus aikaa kyselyyn oli kaksi viikkoa. Pohjois-Savon perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden työkokouksessa 4.5.2018 muistuttelin vielä halukaita vastaamaan kyselyyn. Samalla kerroin edelleen, että vastaaminen on täysin vapaaehtoista.

Ensimmäisellä viikolla palautui neljä vastausta ja seuraavalla viikolla neljä, joiden lisäksi yksi kyselylomake palautui sähköisesti täytettynä sähköpostiini. Näin sain kaikkiaan yhdeksän vastausta kyselyyn, mikä oli 23 postitetusta kyselylomakkeesta 39%. Vastausprosentti oli alhainen, mutta olin tyytyväinen tähän tulokseen, koska se sopi hyvin LANUPE-erikoistumiskoulutuksen lopputyön 10 opintopisteen laajuuteen. Kesäkuussa 2018 suoritin vastausten kokoamisen yhteen analyysia helpottavaan muotoon eli kokosin vastaukset yhteen kysymyksittäin.

4.3. Kirjallisuuden perehtyminen osana lopputyötä

Toukokuun 2018 alussa tein alustavat haut Google Scholarissa ja Volterissa asiasanoilla ”perheneuvolatyön kehittäminen”. Jatkoisin myöhemmin hakua samalla hakusanalla myös ARTO-hakuohjelmassa, jossa on tarjolla kotimaisia lähteitä. Sain näin esille joitakin sosiaalityöhön, työnohjauksen rooliin ja perheneuvolatyön tutkimukseen ja moniammatillisuuteen liittyviä lähdevinkkejä. Lisäksi jo aiemmin keväällä 2018 Turun lähiopintojakson maaliskuun tiedonhaun infotilaisuuden aikana olin tehnyt alustavat haut Volterissa ja ARTO-palvelussa asiasanoilla ”perheneuvol* and sosiaalityö*”, jolloin huomasin, että näin hakien tuloksia ei ole valtavasti vaan enemmänkin niitä oli niukasti tarjolla nimenomaan sosiaalityön näkökulmasta. Toistin samaisen haun vielä kesällä 2018. Ulkomaisia lähteitä en tässä vaiheessa hakenut vaan pitäydyin rajauksellisista syistä kotimaisissa lähteissä aikomukseni myöhemmin laajentaa hakuja tarvittaessa tähänkin suuntaan, mitä en sitten myöhemmin (työn laajuuteen liittyvistä syistä) kuitenkaan tehnyt.

Koemielessä tein haun myös perus-Googlella hakusanalla ”perheneuvonnan sosiaalityöhön erikoistava koulutus” ja tämän haun pohjalta löysin muutamia kannanottoja liittyen perheneuvolatyön asemaan tulevassa SOTE-uudistuksessa. Lisäksi sain kevään 2018 alueellisessa perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden työkokouksessamme käsiini luonnostekstin, jota oli työstetty muun muassa ammattiliitto Talentian perheneuvolatyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden alajaoston foorumilla. Tämä luonnos liittyi kasvatus- ja perheneuvonnan rooliin suhteessa maakunnalliseen perhekeskustoimintamalliin. Syksyllä 2018 huomasin, että

kyseinen julkaisu olikin jo julkaistu työpajaprosessin puitteissa THL:n työpapereita sarjassa LAPE-hankkeeseen liittyen (kts. Bildjuschkin 2018).

Koko edellä mainitun hakuprosessin pohjalta keskeiseksi oman työni viitekehysten kannalta näytti muodostuvan monet edellä mainitut ajankohtaiset teemat mutta myös Vehviläisen Eevan (2014) tekemä tuore tutkimus ”Psykososiaalista työtä paikantamassa: perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä työkuvastaan” sekä Sirkka Alhon (2017) väitöstutkimus ”Perheiden tukena: tutkimus kasvatus- ja perheneuvolatyöstä ja kollektiivisesta identiteetistä asiantuntijoiden tulkitsemina”. Erityisesti halusin sisällyttää nämä uudet tutkimukset osaksi tätä lopputyötäni ja peilata samalla saamiani tutkimustuloksia näiden tutkimusten tuloksiin.

Jatkoin työni työstämistä tästä edelleen osallistuen koko ajan lopputyön tekemistä tukeviin vertais- ja AC-pienryhmäohjauksiin. Tuolta saamin vinkein lisäksi työni teoriaosuuteen sisällön analyysiin liittyviä artikkeleita sekä sain myös vinkkejä aiheeseeni liittyvistä tieteellisistä väitöskirjoista ja pro gradu-töistä, jotka siis nousivat esille myös suorittamassani tiedonhaun prosessissa. Lisäksi olin jo aiemmin työni hahmottelun vaiheessa saanut lopputyötäni ohjanneelta opettajalta listauksen jo ilmestyneistä julkaisuista liittyen sosiaalityöntekijöiden perheneuvolassa tekemään työhön ja eri näkökulmiin tähän liittyen. Itse olin myös koko LANUPE-koulutuksen ajan lukiessani alan ammattilehtiä, poiminut lopputyötäni varten muutamia aiheeseen liittyneitä ajankohtaisia artikkeleita ja puheenvuoroja, joita olen myös hyödyntänyt lopputyöni teoriaosuudessa soveltuvin osin.

Tutkimuspäiväkirjan pitämisen aloitin toukokuussa 2018 AC-pienryhmäkeskustelun motivoimana ja samalla tein myös erillisen kirjallisen työsuunnitelman, joka oli aiemmin ollut osana työni alkuperäistä tutkimussuunnitelmaa. Lopputyöni tekemisen työsuunnitelma on liitteenä (**LIITE 3**).

5. PERHENEUVOLATYÖTÄ TEKEVIEN SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOULUTUKSELLISTEN KYSYMYSTEN TUTKIMUSSATO

5.1. Perustiedot sekä työkokemusta ja pohjakoulutusta täydentävät koulutukset

Seuraavaksi luon katsauksen perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisiin erityiskysymyksiin tutkimukseni tulosten pohjalta pyrkien mahdollisimman kattavaan tulosten esille tuomiseen niiden monine ulottuvuuksineen.

Perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisten erityiskysymysten teemoitettuun tiedonkeruun kyselylomakkeeseen vastasi 39 % (9/23) kaikista niistä sosiaalityöntekijöistä, joille

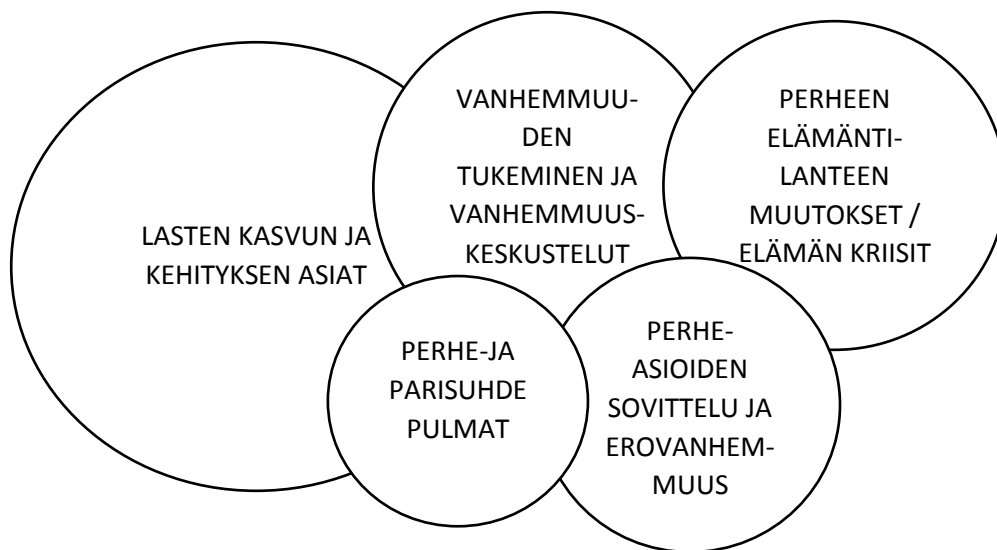
lomake lähetettiin. Vastaajien keski-ikä oli noin 50 vuotta iän vaihdella 30 vuodesta 63 vuoteen. Vastaajat olivat valtaosin naisia yhtä lukuun ottamatta ja vastaajista kahdeksan toimi perheneuvolan sosiaalityöntekijänä ja yksi hyvinvointineuvolan sosiaalityöntekijänä. Yhden sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluivat lisäksi koulukuraattorin tehtävät ja yhden lastenvalvojan tehtäviä. Yhdellä sosiaalityöntekijällä oli työtehtäviä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen ja koulun psykologisen työryhmän puolella.

Keskimäärin työyksiköihin kuului 13 henkilöä koostuen eri ammattiryhmistä vaihteluvälin ollessa 2 ½ työntekijästä 19:sta työntekijään. Näitä työyksiköihin kuuluvia eri ammattiryhmiä mainittiin seuraavasti:

- sosiaalityöntekijät
- psykologit
- toimintaterapeutit
- taideterapeutit
- lasten neurologit
- lasten psykiatrit
- nuorisopsykiatrit
- psykoterapeutit
- toimistosihteerit
- lastenvalvojat
- erikoistuvat lääkärit
- lasten lääkärit

Edellä mainituista ammattiryhmistä sosiaalityöntekijät ja psykologit mainittiin kaikissa vastauksissa ja yhdessä vastauksessa ei oltu huomattu vastata/ei oltu vastattu tähän kohtaan.

Viidessä vastauksessa yhdeksästä mainittiin psykiatrian edustajat (lasten, nuorten ja/tai erikoistuvat lääkärit) ja lasten neurologit mainittiin kahdessa vastauksessa. Lääkärit/lasten lääkärit mainittiin neljässä vastauksessa ja kolmessa vastauksessa myös sairaanhoitajat. Yhdessä vastauksessa mainittiin nämä molemmat. Lisäksi korkeintaan yhdessä vastauksessa mainittiin taideterapeutti ja lastenvalvoja sekä kahdessa vastauksessa toimintaterapeutti sekä toimistosihteerit. Enimmillään perheneuvolassa toimi jopa yhdeksän eri ammattiryhmää ja pienimmillään vain kaksi.

**KUVIO 2
PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖN KESKEISET SISÄLTÖALUEET**

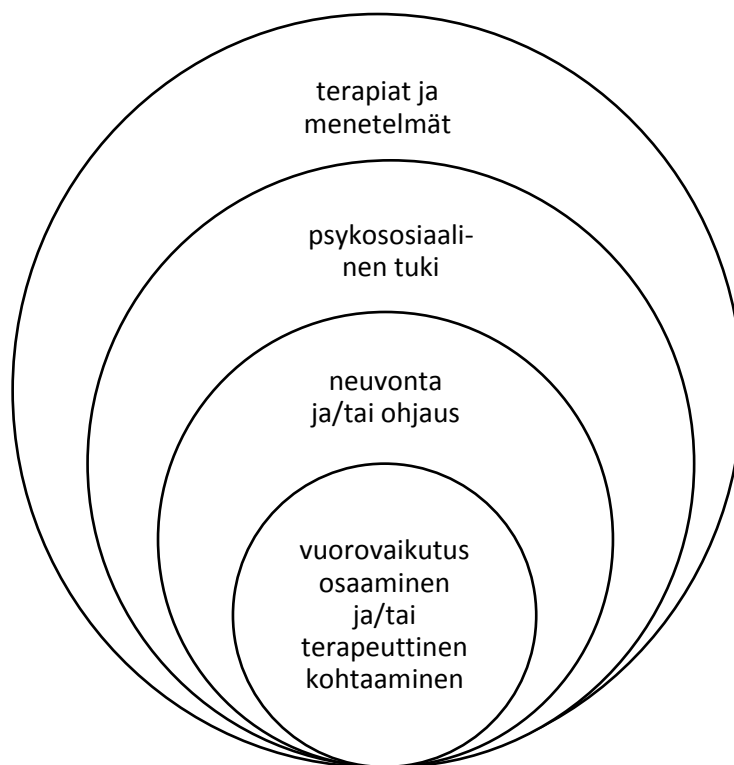
Asiat, joiden vuoksi perheneuvolaan hakeuduttiin ja joissa sosiaalityöntekijät olivat mukana omalla työpanoksellaan, olivat moninaiset. Ylläolevassa kuviossa 2 on pyritty hahmottamaan näitä työsisältöjä. Kuvion 2 eri sisältöalueisiin liittyviä mainintoja oli kyselyn vastauksissa kaikkiaan 93, joiden pohjalta tein tarkemmat sisältöjen kuvaukset jakaen asiat näihin edellä mainittuihin kategorialuokkiin. Prosentuaaliset osuudet (katso tarkemmin taulukko 1) kuvaavat noin lukuina eri työsisältöjen painottumista työssä ja työn sisältöalueen suuruusluokkaa tämän kyselyn osalta, mutta tehty luokittelu ei anna kattavaa kuvaa työn painotuksista laajemmin ajateltuna. Tämä siksi, että perheneuvolan sosiaalityön sisällöt ovat luokiteltavissa lukemattomin eri tavoin ja eri perheneuvoloissa painottuvat eri asiat perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden työnkuvassa riippuen siitä, että mitä tehtäviä työhön on sisällytetty ja millaisia erikoistumiskoulutuksia kullakin vastaajalla oli.

TAULUKKO 1

PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖN KESKEISTEN SISÄLTÖALUEIDEN TARKEMPI ERITTELY

<p>Perheneuvolan sosiaalityöntekijän työnsisältöjen tarkempi kuvaus</p> <ul style="list-style-type: none"> Suluissa ovat maininnat koko aineistossa, jos mainintoja on ollut aineistossa enemmän kuin yksi Mainintoja kaikkiaan 93 	<p>1 LAPSEN KASVU JA KEHITYS (3)</p> <ul style="list-style-type: none"> murrosikäisen lapsen vanhemman tukeminen (2) ja nuoren mielenterveys lapsen taitopuutteet, sosiaaliset taidot (2) lapsen keskittymisvaikeudet ja tarkkaavaisuus (3) lapsen tunteenhallinnan vaikeudet (2) ja tunneilmaisun vaikeudet (pettymyksen sieto, tappelut, mielialapulmat, arkuus (4), pelot(2) ja aggressiivisuus) lapsen käytösongelmat ja –häiriöt (4) (kiusaaminen, varastaminen ja valehtelu) lapsen toiminnanohjauksen pulmat lapsen pakkotoiminnot lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen vahvistaminen lapsen oppimisen haasteet (3) ja oppimisvaikeudet ja koulunkäyntiin liittyvät asiat lapsen motoriset ongelmat lapsen ja nuoren yleinen oirehdinta <p>➔ Yhteensä 40 mainintaa (43%)</p>	<p>2 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN JA VAHVISTAMINEN VANHEMMUUSKESKUSTELUT JA -KYSYMYKSET (4)</p> <ul style="list-style-type: none"> kasvatukselliset kysymykset (3) rajoihin asettuminen, pelaamisen rajoittaminen, yleinen linja vanhempien kesken erityislasten vanhemmuuden tuki (ADHD-, Asperger- ja mutistilapset) kasvun ja kehityksen tuki ja huoli lapsen iän mukaisesta kehityksestä vanhempien kuormittuneisuus ja uupumus (2) <p>➔ Yhteensä 18 mainintaa (19%)</p>
<p>3 PERHEEN ELÄMÄN TILANTEEN MUUTOKSET JA ELÄMÄN KRIISIT (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> avioero-oirehdinta (6) ja yksinhuoltajan haasteet läheisen kuolema (2) vakava sairaus perheessä päihdeongelmat perheessä perhesuhteiden muutostoiveet ja muutokset (2) kulttuuriin liittyvät muutokset ja haasteet <p>➔ Yhteensä 16 mainintaa (17%)</p>	<p>4 PERHEASIOIDEN SOVITTELU (SOVITTELUKÄYNTIÄ TYÖKÄYNTIÄ) (3) JA EROVANHEMMUUS</p> <ul style="list-style-type: none"> ristiriidat uusperheessä yhteinen sopiminen eroperheiden vanhemmille lasten asioissa huoltoriidat (2) huoltajuuskysymykset (2), elatusasiat (sijoitetut lapset) tapaamisongelmat valvotut ja tuetut tapaamiset, elatusasiat (sijoitetut lapset) <p>➔ Yhteensä 13 mainintaa (14%)</p>	<p>5 PARISUHDEPULMAT (3) JA PERHE</p> <ul style="list-style-type: none"> vuorovaikutus lähisuhdeväkivalta <p>➔ Yhteensä 6 mainintaa (6%)</p>

Kuten yllä olevasta taulukosta ilmenee, sijoittuu eri teemojen alle lukuisa joukko alateemoja, joista osaan liittyy useampiakin (katso luvut suluissa) kuin yksi mainita (teemat, joiden jälkeen ei sulkuja ole). Näin oli myös pääteemojen osalta. Luokittelun pääteemoihin olisi voinut tehdä myös toisin, kuten alateemat kertovat: monet tärkeät sisältöalueet on tässä luokittelussa sijoitettu jonkun pääteeman alle, vaikka ne voisivat esiintyä itsenäisinäkin pääteemakokonaisuuksinaan. Tässä tutkimuksessa on tehty valinta pitäytymällä kuitenkin juuri edellä mainittuun aineistolähtöiseen ja sen synnyttämään luokittelutapaan.

KUVIO 3A
PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖN LUONNEHDINTAA (malli 1)

Edellinen kuvio havainnollistaa perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden työn luonnetta. Kaiken tehtävän työn keskiossa näyttäisi olevan vuorovaikutusosaaminen, joka pitää sisällään niin työskentelyn eri asiakasryhmien kanssa kuin moniammatillisten tiimien jäsenenä ja monialaisen yhteistyön yhtenä tahona. Myös terapeuttinen kohtaaminen on osa tätä työtä, kun työskennellään perheiden, vanhempien, lasten ja nuorten kanssa. Työn luonnetta kuvaavat neuvonnan ja ohjauksen, psykososiaalisen tuen sekä erilaisten menetelmien ja terapioiden osaaminen. Tämän saman perheneuvolan sosiaalityön luonteen asian voi kuvata myös seuraavan kuvion avulla konkreettisemmin:

KUVIO 3B
PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖN LUONNEHDINTAA (malli 2)

Muun muassa Vehviläisen (2014, tiivistelmä) tutkimuksessaan esille tuomat perheneuvolatyö ulottuvuudet näyttäisivätkin linkittyvän hyvin kuvioiden 3A ja 3B mukaisiin luonnehdintoihin. Voidaanhan ajatella, että Vehviläisen jaottelu psykososiaaliseen, psykoterapeuttiseen, psykoedukatiiviseen ja biopsykososiaaliseen työorientaatioon sisältyy myös näihin kuvioissa mainittuihin työn luonnehdintoihin seuraavasti: vuorovaikutusosaaminen ja terapeutin kohtaaminen (työn biopsykososiaalinen ulottuvuus), psykososiaalinen tuki (työn psykososiaalinen ulottuvuus), neuvonta ja/tai ohjaus (työn psykoedukatiivinen ulottuvuus) sekä terapiat ja menetelmät (työn psykoterapeuttinen ulottuvuus). Myös Alho (2017a, 209) kuvaa tätä samaa havaittuaan, että perheneuvolatyössä ollaankin sosiaalisen, psykologisen, psykiatrisen ja muun terveydenhuollollisen (neuvolat) sekä lääketieteellisen työn yhtymäkohdassa, jossa korostuu kokonaisvaltainen biopsykososiaalinen yhteistyö.

Koulutustarpeet, jotka nousevat suoraan työn sisällöistä ja edellä mainitusta työn luonteesta, kuvautui tämän kyselyn pohjalta moninaiseksi nekin. Perheneuvolan sosiaalityöntekijät kokivat tarvitsevänsä tai omaavat jo monipuolista koulutusta lasten kasvuun ja kehitykseen liittyen (tähän liittyen myös erilaiset lyhyet koulutukset koettiin hyödyllisiksi). Lisäksi koulutusta tarvitaan

vuorovaikutusosaamisen (pitää sisällään lapset, nuoret, vanhemmat, erilaiset perheet, yhteistyötahot ja monialaisen perheneuvolatyön), yleisen sosiaalityön osaamisen (mm. alan lainsäädäntö ja alan uudistukset), menetelmä- ja terapiaosaamisen (neuvoja-, valmentaja-, ohjaaja-, sovittelija- ja terapeuttikoulutukset) alueilta sekä tietämystä psykologian, psykiatrian ja neuropsykiatrian osa-alueilta mutta myös eroauttamisen ja lähisuhdeväkivaltatyön osaamista/koulutusta tarvitaan.

Perheiden monimuotoisuuden alue toi puolestaan tarpeita koulututtavia uusperhe-, eroperhe- ja monikulttuuristen perheiden asioihin. Kaivattiin myös koulutusta siihen, että miten löytää perheiden kanssa muutosta vaativat asiat ja miten harjaantua kokonaisuuksien ymmärtämiseen perheiden tilanteissa sekä perheiden kohtaamiseen uusien toimintatapojen löytymiseksi.

Seuraavassa taulukossa pyrin havainnollistamaan näitä koulutuksellisia tarpeita niin, että tuon esille kaikki tämän kyselyn pohjalta löytyneet aiheet ja kokonaisuudet, joihin perheneuvolan sosiaalityöntekijät kaipasivat tai joihin he olivat aikanaan hankkineet koulutusta.

TAULUKKO 2

KOULUTUSTARPEITA ASIAKASRYHMISTÄ KÄSIN KOOTUSTI PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖSSÄ

<p><u>Vanhempien ja perheiden kohtaaminen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • vanhempien tuki • parisuhteen tuki • lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen korjaaminen • eroauttaminen (lapset ja aikuiset) • perhetilanteiden kokonaisuuksien ymmärtämistaidot • muutostyöskentelyyn liittyvät työtaidot • uusien toimintatapojen ”markkinointi” • monikulttuurisuus 	<p><u>Lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvä koulutus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • kasvun ja kehityksen tuki • kasvatukseen ja kehitykseen liittyvien asioiden hahmottaminen • lasten erityispiirteiden tunnistaminen
<p><u>Menetelmäkoulutukset</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • DDP • theraplay • mentalisaatio • tunteiden käsittelyyn liittyvät koulutukset 	<p><u>Erilaiset lyhyt koulutukset aihepiireittäin</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • pelot ja aggressiot • mielenterveyden koulutukset • lasten mielenterveystyön osaamisen lisääminen ja lasten psyykkisen hyvinvoinnin ja oireilun osaaminen
<p><u>Yleisiä tarvittavia taitoja työssä</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • yhteistyö eri ammattiryhmien kanssa • alaa koskettava lainsäädäntö ja sen muutokset • työskentely asiakkaan sitoutumiseksi työskentelyyn • oman taustan reflektointi (työnohjauk-sellisuus/oma terapia & taustat) <p><u>Muut koulutukset (joita hankittu/joista hyötyä)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • sosionomi • neuropsykiatrinen valmentaja • mindfulness-ohjaaja • psykodraamaohjaaja 	<p><u>Terapiakoulutukset</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • terapeuttinen vuorovaikutus • terapeuttisen työotteen vahvistaminen • terapeuttisen työskentelytavan kehittäminen • perheterapia • pariterapia • ratkaisukeskeinen terapia • traumatisoituneet vanhemmat • trauman kanssa selviytymisen tukeminen • lähisuhdeväkivaltatyö

Perheneuvolan sosiaalityössä kohdataan moninaisia asiakastilanteita, jotka liittyvät lasten, nuorten ja perheiden erilaisiin elämän tilanteisiin. Hyötyä tällöin on kyselytutkimuksen mukaan työn sisältöihin suoraan liittyvistä koulutuksista ja kouluttautumisesta. Tällöin kaivataan tietoa lapsen normaalista kasvusta ja kehityksestä ja sen tukemisesta sekä niin kokonaisvaltaisesta kuin yksilökohtaisestakin asioiden hahmottamisesta. Toisaalta kaivataan osaamista kehityksen erityispiirteiden tunnistamiseen sekä koulutusta lasten ja nuorten mielenterveystyöhön ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyen näkökulmana myös perheen aikuiset.

Vanhemmuuden tuen ja vahvistamisen työn sisältöalueeseen liittyen pidettiin tärkeänä kouluttautumista vanhempien kohtaamiseen sekä perheiden elämässä mahdollisesti eteen tuleviin erilaisiin haastaviin elämäntilanteisiin. Erilaiset elämänkriisit näyttäisivät tämän pohjalta vaativan kouluttautumista erilaisiin terapioihin ja menetelmiin. Sovittelullinen työn sisältöalue edellyttää puolestaan koulutusta sovittelutyöhön sekä eroauttamiseen niin lasten, nuorten kuin aikuisten osalta. Parisuhdepulmien kanssa painivien vanhempien kohtaamiseksi toivottiin koulutusta parisuhdeasioihin sekä myös lähisuhdeväkivaltatyöhön ja uuperheiden kanssa työskentelyyn.

Kaiken perheneuvolassa tehtävän sosiaalityön sisällöllisessä osaamisen keskiössä on lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen tukeminen ja korjaavakin työ. Terapeuttinen vuorovaikutus, terapeuttinen työskentely ja terapeuttisen työskentelyotteen vahvistaminen ja siinä kehittyminen sekä myös oman taustan reflektointi (myös työnohjauksellinen) ovat tällöin tärkeitä perheneuvolan sosiaalityötä tekevien sosiaalityöntekijöiden työssä kehittymisen ja osaamisen kannalta.

Yleiset koulutukselliset tarpeet sisälsivät kyselyn vastauksissa mainintoina seuraavia osaamistarpeita:

- tietämystä psykologiasta, neuropsykiatriasta ja psykiatriasta
- tietämystä lainsäädännöstä ja sen muutoksista
- osaamista moniammatilliseen työhön
- osaamista monikulttuuriseen työskentelyyn
- osaamista perheiden kohtaamiseen, kokonaisuuksien ymmärtämiseen ja muutostyöskentelyyn

Yhteenvetona näistä koulutuksellisista tarpeista voisi todeta, että osaamisen tarpeet näytäsivät nousevan niin käytännön työn sisällöistä kuin kulloisenkin työn tehtävänkuvaan sisällytetyistä työtehtävistä, kouluttautujan omista mielenkiinnon kohteista ja taipumuksista sekä sosiaalityön

yleisestä positioista yhteiskunnassa. Koulutustarpeet mitä todennäköisemmin voivat nousta myös näistä kaikista edellä mainitusta tarpeista käsi yhtä aikaa tai niiden eri variaatioista.

Työkokemusta perheneuvolan sosiaalityöntekijänä toimimisesta oli vastaajilla keskimäärin yhdeksän vuotta vaihteluvälin ollessa yhdestä vuodesta yli 20 vuoteen. Työkokemuksen kautta on osaamista kartutettu tämän kyselyn vastajien joukossa paljon sekä toimittaessa perheneuvolassa että muissa sosiaalityön tehtävissä. Merkityksetöntä ei ole myöskään ollut muun alan työkokemus. Seuraavat kuvakoosteet tuovat esille ne niin sanotut osaamisryppäät, jotka kuvaavat työkokemuksen kautta kertynyttä osaamista:

**KUVIO 4
AIEMMAN AMMATILLISEN KOKEMUKSEN KAUTTA HANKITTU OSAAMINEN**

Muuta työkokemusta kuin perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtäviin liittyvää oli kyselyyn vastanneilla keskimäärin 14,5 vuotta eli valtaosa oli jo pitkään sosiaalialalla työskennelleitä vaihteluvälin ollessa kolmesta 30 vuoteen. Muut mainitut työalueet, joista oli ollut höytyä perheneuvolan sosiaalityötä tehtäessä ovat olleet puolestaan seuraavat:

- työ sosiaalitoimistossa
- työ päihdekliniikalla
- työ sosiaalikasvattajana

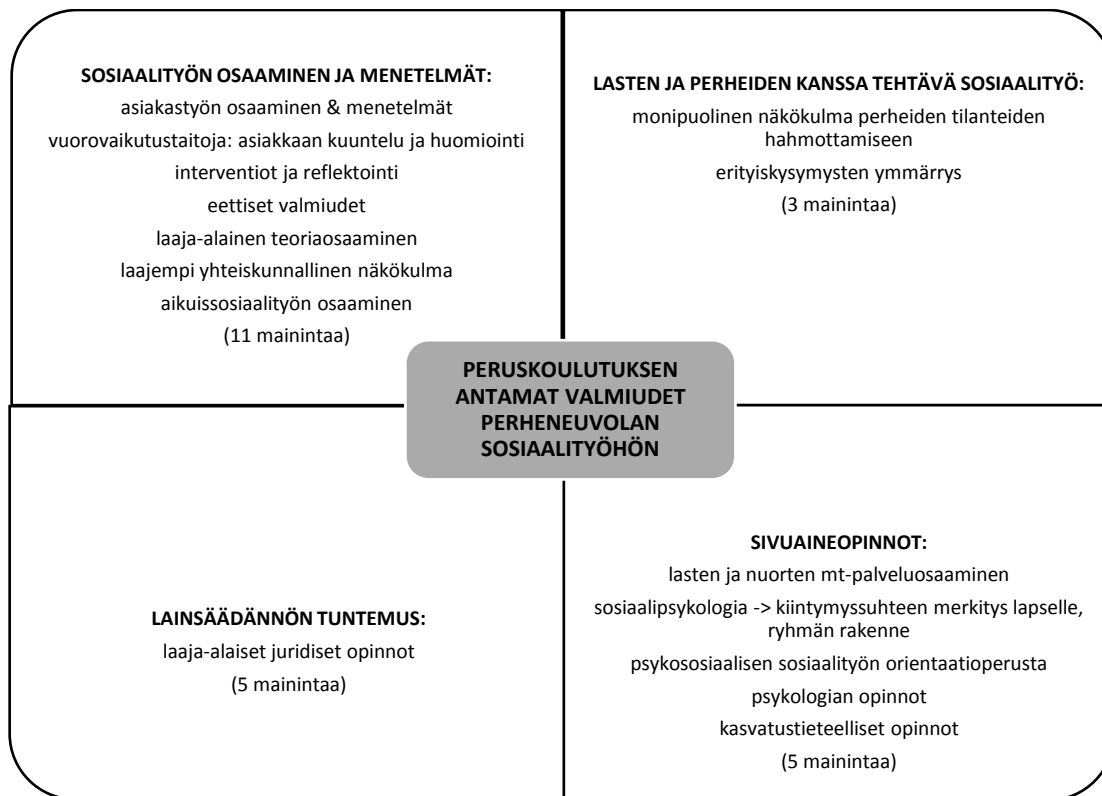
- työ opettajana
- työ lastenvalvojana (huoltoriidat, eroperheet, lapsioikeudellinen sopimuskäytäntö ja sopimustyöskentely, lapsen huoltajuus, lapsen tapaamis- ja elatusasiat, perheen olosuhdeselvitykset, lapsen asuminen/vuoroasuminen -> jaettu vanhemmuus, oikeusprosesseihin liittyvä tiedonanto ja ohjaus)
- työ terveyskeskuksen sosiaalityössä
- työ aikuissosiaalityössä
- työ vammaispalvelujen piirissä
- työ lapsiperheiden sosiaalityössä
- työ lastensuojelussa (tukitoimet, verkostotyö, haastavat asiakastilanteet, palvelutarpeen arvio, sh-lain tuntemus: taloudellinen tuki & tukimuodot)
- työ työnohjaajana (ryhmätyönohjaus, ratkaisukeskeinen kuuntelu, ohjaustapa)

Nämä edellä mainitut työt olivat tuoneet osaamista kohtaamis- ja vuorovaikutustyöhön, verkostotyöhön ja yhteistyöhön, erilaisuuden kohtaamiseen, osaamista ja ymmärrystä liittyen perheiden arjen asioihin sekä sovittelutoimintaan. Myöskin sosiaalipoliittinen osaaminen ja rakenteellisen sosiaalityön osaaminen olivat karttuneet näiden muiden työtehtävien kautta kuin myös palvelujärjestelmän (ohjaamisosaaminen oikean palvelun piiriin -> mistä saa apua) ja sosiaalietuuksien ja -ohjauksen tuntemus.

Kaikilla kyselyyn vastanneilla oli yhteiskuntatieteiden maisterin tutkinto sekä sosiaalityöntekijän tehtävien edellyttämät opinnot sosiaalityössä. Lisäksi oli opiskeltu muun muassa sosiaalipoliitikkaa ja yhteiskuntapoliitikkaa sekä suoritettu diakonia-alan opintoja ja sosionomi-tutkinnon opintoja.

5.2. Perheneuvolan sosiaalityöhön erikoistumiseen liittyvät koulutukset ja työhön pätevytyminen

Sosiaalityöntekijän peruskoulutuksesta saadut valmiudet tehdä perheneuvolan sosiaalityötä kuvautuivat tutkimuksessa monipuolisiksi. Seuraava kuvio 5 avaa tarkemmin näitä sisältöjä, joita tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät toivat esille:

**KUVIO 5
PERUSKOULUTUKSEN ANTAMAT VALMIUDET PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖHÖN**

Kuten kuviosta 5 käy ilmi, tärkeitä peruskoulutuksen sisältöalueita myös perheneuvolassa toimittaessa olivat perussosiaalityön osaaminen ja menetelmät, lasten ja perheiden kanssa tehtävän sosiaalityön osaaminen, sosiaali- ja perhelainsäädännön tuntemus sekä sivuaineopintojen mukanaan tuomat lisäopit näihin em. teemoihin liittyen.

Peruskoulutuksesta saatujen valmiuksien lisäksi perheneuvolan sosiaalityöntekijät olivat myös hankkineet runsaasti lisä- ja täydennyskoulutuksia. Suosituimpia olivat 1) erilaiset sovittelukoulutukset (Fasper- , Follo- ja perheasioiden sovittelu) sekä 2) perheterapiakoulutukset ja 3) ratkaisukeskeisen psykoedukaatiivisen asiakas-/perhetyön koulutukset (maininnat 4+3+3). 4) Beardsleen perheinterventiokoulutuksia (=TLP-perheinterventio) sekä Lapset puheeksi- menetelmän koulutuksia oli myös käyty usein (4 mainintaa). Näiden lisäksi myös erilaiset 5) työnohjaajakoulutukset näyttäytyivät suosittuina (4 mainintaa). Perheneuvolatyön erikoistumiskoulutuksen käyneitäkin oli vastaajien joukossa pari sekä myös ammatilliseen opetustyöhön ja työhyvinvoinnin koordinointiin liittyvää koulutusta oli hankittu.

Pidempiä koulutuksia oli käyty edellä mainittujen koulutusten lisäksi seuraavissa aihepiireissä: eroauttaminen ja eroryhmien vetäminen, perheväkivaltatyö, päihdeperheiden auttaminen, ART-ryhmänvetäjä, DDP-koulutus, kriistyöskentelyn koulutus, Ihmeelliset vuodet-koulutus, uusperheneuvokoulutus, perhearviointikoulutus, tunne- ja turvataitokoulutus sekä Green Care sosiaalityössä koulutus.

Lyhyitä koulutuksia eri aihepiireistä käytiin tarpeiden mukaan ja ne olivat myös suosittuja aiheina mm. ADHD, asperger, traumat ja kriisit, lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen, traumaattinen vanhemmuus, tulkin kanssa toimiminen sekä erilaiset mm. lasten psykiatrian järjestämät alueelliset koulutuspäivät.

Eniten hyötyä vastaajat kokivat saaneensa suoraan työssä hyödynnettäväksi perheterapiakoulutuksista sekä Beardsleen perheinterventiomenetelmän (Toimiva lapsi ja perhemenetelmät) koulutuksista. Sovitteluosaaminen, työhjaajakoulutus ja perheneuvolatyön oma erikoistumiskoulutus antoivat myös hyviä työkaluja suoraan käytännön perheneuvolatyöhön. Valmiuksia näistä saatiin terapeuttiseen vuorovaikutukseen ja dialogiin, perheiden haastatteluun, lasten kanssa työskentelyyn, sovittelutaitoihin, moniammatilliseen työhön ja menetelmien käyttöön.

Hyötyä oli myös ryhmänvetäjäkoulutuksesta sekä DDP-, ART- ja Ihmeelliset vuodet-menetelmäkoulutuksista. Uusperheneuvonnan ja lasten kasvatukseen sekä vanhemmuuden tukeen liittyvien koulutuksien hyöty nähtiin myös tärkeänä. Sosiaalityön ja sosiaalialan opinnot myös tukivat jo peruskoulutuksena työn tekemistä perheneurolassa ja myös perheneuvonnan erikoistumiskoulutuksen ydinsisällöt olivat olleet hyvänä tukena työssä. Seuraavassa kokoon yhteen näitä eri koulutuksista saatuja hyötyjä kooten yhteen asioita, joita vastaajat olivat saatuina koulutushyötyinä kyselyssä ilmoittaneet:

- monipuolisen näkemyksen muodostuminen liittyen perheneuvolatyöhön ja osaamista moniammatilliseen tiimi- ja työparityöskentelyyn
- rohkaisua toimia osana moniammatillista tiimiä sosiaalityön taitajana ja rohkeutta toimia asiantuntijana
- osaamista terapeuttiseen vuorovaikutukseen, perustaitoja perheterapiaan ja tietoa eri terapiasuuntauksista

- positiivisuuden/myönteisyyden/voimavarakeskeisyyden näkeminen osana työtä
- eilaisten perhesysteemien ymmärrystä ja koulutuksellisten tietopakettien saaminen erilaisten perheiden elämästä
- lasten kasvun ja kehityksen asioiden osaamista
- vanhemmuuden tuen osaamista ja toimintaan aktivoimien taitoja
- sovittelullisia taitoja ja perhelainsäädännön tuntemusta
- kehittyminen tilannearvioiden teossa/ asioiden suhteuttamisessa ja tilanteiden hahmottamisessa sekä taitoa reflektoida asioita
- ryhmänhallinnan taitojen osaamista verkostotyössä
- dialogi- ja haastattelutekniikoiden hallintaa sekä menetelmäosaamista
- kirjallisen ja suullisen ilmaisutaidon kehittymistä sekä vuorovaikutustaidoissa edistymistä

Kyselyyn vastaajilla oli myös sosiaalityöntekijän peruskoulutuksen lisäksi runsaasti muitakin peruskoulutuksia ja keskimäärin he olivat olleet noin 6 ½ vuotta myös muun alan töissä vaihteluvälin ollessa yhdestä 23 vuotta. Myös näiden muiden töiden kautta tullutta koulutusta ja kokemusta hyödynnettiin soveltuvin osin myös perheneuvolan sosiaalityössä. Joku vastaajista totesi osuvasti, että on tärkeää nähdä elämää eri suunnista ja että kaikista töistä voi oppia jotain. Näin koettiin myös oman näkökulman asioihin laajenevan.

Muihin kuin suoranaisesti sosiaalityöntekijän työhön tai koulutukseen liittyvä työkokemus ja koulutukset olivat tuoneet vastaajille ymmärrystä sosiaalisten ongelmien ja haasteiden sekä haastavien asiakastilanteiden kohtaamiseen. Myös projektiosaamista, talousnäkökohtien vaikutuksia ihmisten elämään sekä sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistymisen asioihin oli saatu näkemystä ja osaamista. Muista töistä ja koulutuksista oli saatu myös näkökulmaa lasten kehitykseen ja kasvatukseen sekä vanhemmuuden tukeen liittyen. Taloushallinnon ja hallinnon osaamisesta oli ollut myös hyötyä (tästä oli useita mainintoja) sekä kertyneistä taidoista liittyen asiakasohjaukseen. Vastaajat toivat myös esille, että ”yleistieto auttaa asettumaan asiakkaan maailmaan” ja että elämän näkemisestä laajasti eri puolilta on myös paljon hyötyä. Myös kolmannen sektorin työn ja terveydenhuollollisen puolen tuntemusta pidettiin tärkeänä antina perheneuvolan sosiaalityön työn tekemisen kannalta.

Perheneuvolatyöhön aiemmin saadusta erikoistumiskoulutuksesta saadut hyödyt työssä perheneuvolan sosiaalityössä olivat peruskäsityksen saaminen moniammatillisesta työstä ja sen

aiheista (mm. eron käsittely, sovittelu, sukupuut, lasten tutkimukset, mielenterveyden hoito), työn eri sektoreista, -muodoista sekä hoitotyöstä. Aiemmin olleen perheneuvolan sosiaalityöhön erikoistavan koulutuksen käymisessä oli hyvää myös se, että se tapahtui samanaikaisesti käytännössä työskennellen, jolloin taidot moniammatilliseen lapsiperhetyöhön pääsivät myös koko ajan harjaantumaan. Myös yhdessä opiskelu ja samanaikainen yhdessä toimiminen eri ammattiryhmien kanssa oli hyvä asian (esimerkiksi sosiaalityöntekijät ja psykologit). Hyötynä valtakunnallisesta erikoistumiskoulutuksesta jatkossakin olisi, että se yhdenmukaistaisi palveluja. Koettiin myös, että yliopisto-opinnot eivät nykyisellään valmenna riittävästä perheneuvolan sosiaalityöntekijän työhön.

Yhdeksästä vastaajasta neljä koki, että perheneuvolan sosiaalityöntekijöille tarvitaan myös tulevaisuudessa oma erikoistumiskoulutuksensa (vastauksena tarvitaan tai ehdottomasti tarvitaan) ja viisi koki, että ei ole varma asiasta tai ei osaa tai pysty (työkokemuksen vähyys penen työstä/meneillään oleva LAPE-hanke ja SOTE-uudistus) sitä tässä vaiheessa vielä arvioimaan. Seuraava kuvio kokoaa yhteen niitä perusteluja, joita näiden vastausvaihtoehtojen takaa oli löydettävissä:

**TAULUKKO 3
TARVITAANKO VALTAKUNNALLISTA ERIKOISTUMISKOULUTUSTA PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖNTEKIJÖILLE?**

Ehdottomasti tarvitaan/on tarvetta	Ei ole varma/ei osaa tai pysty arvioimaan
<ul style="list-style-type: none"> • tarvitaan joko oma erikoistumiskoulutuksensa tai koulutusta seuraaviin: terapeutitiset menetelmät, vanhempainohjauksen menetelmät ja vuorovaikutushoidon menetelmät • laki vaatii erikoistumista ja tästä ei tule tinkiä: sopivia ovat erilaiset (psyko)terapiakoulutukset tai perheiden kanssa työskentelyn koulutukset • työntekijöillä yleinen velvollisuus kehittää ammattitaitoaan (myös kaupungin virkasääntö edellyttää) 	<ul style="list-style-type: none"> • tilanteet, haasteet ja perheet niin moninaisia tai perheneuvolan sosiaalityö on uusi työskarkana vastaajalle • vuorovaikutus-terapeuttis-toiminnalliset menetelmät ja terapeutin työskentelyotteen taidot näyttäisivät tarpeellisilta kuin myös perheneuvolan sosiaalityöhön erikoistava oma koulutuksensa
<ul style="list-style-type: none"> • valtakunnallinen erikoistumiskoulutus tarpeen: 1-2 vuotinen ja moniammatillista lapsiperhetyötä samanaikaisesti tehden: yhdenmukaistaisi myös käytäntöjä eri puolilla Suomea perheneuvoloissa 	<ul style="list-style-type: none"> • mikä on perheneuvolatyön tulevaisuus maakuntauudistuksen puitteissa? • tuleva SOTE- ja maakuntauudistus tulee määrittämään tätäkin asiaa tulevaisuudessa
<ul style="list-style-type: none"> • yliopistokoulutus nykyisellään antaa huonosti valmiuksia perheneuvolan sosiaalityöntekijän työhön • täydentävää koulutusta tarvitaan intensiiviseen terapeuttiluonteiseen työhön 	<ul style="list-style-type: none"> • perheneuvolatyön aiemman erikoistumiskoulutuksen sisällöistä ei ole tieto, mikä hankaloittaa tämän osion arviota

Kyselylomakkeella kysyttiin myös, että mitä perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden tehtäviin pätevytyminen edellyttää, kun peilataan asiaa suhteessa eri koulutusvaihtoehtoihin perheneuvolassa tehtävän työn ja perheneuvolatyötä ohjaavan lainsäädännön kautta. Seuraavaan otteeseen on koottu tutkimukseen vastaajien vastauksista yhteenvedonomainen kooste, joka valottaa tätä asiaa perheneuvolan sosiaalityöhön pätevytyksen eri ulottuvuuksien kautta:

”Perheneuvolan sosiaalityö tulee nähdä vuorovaikutustaitoja ja erilaista perhetietoutta (mm. uusperheet mainittiin) vaativana erikoissosiaalityönä, johon tarvitaan lisä- ja täydennyskoulutusta perussosiaalityön koulutuksen lisäksi. Lisäkoulutusta tarvitaan myös erityisesti sosiaalityön työorientaation omaavaan terapeuttiin ja kuntouttavaan työotteeseen.”

Myös itse lainsäädäntö edellyttää lisä- ja täydennyskouluttautumista ja koettiin, että tästä ei tule tinkiä jatkossakaan. Tätä ei aina työnantajatasolla osata nähdä eikä ymmärtää ja toisaalta työnantajatasolla ei olla aina valmiita välttämättä osallistumaan työn edellyttämän lisäkoulutuksen kustannuksiin tai ei ainakaan siinä määrin kuin se olisi käytännössä tarpeen. Perheneuvolan sosiaalityössä työskenteleville onkin käytännössä tarjolla monia sopivia koulutusvaihtoehtoja, jos niihin osallistuminen vain käytännössä mahdollistuu.

Perheneuvolan sosiaalityö voidaan nähdä moniammatillisena hoidollisena sosiaalityönä, joka edellyttää moninaista reflektio-osaamista. Toisaalta se on työtä, joka edellyttää myös työntekijältä sellaisia sopivia persoonallisia ominaisuuksia, jotka ovat omalta osaltaan tukemassa tehtävää työtä. Terapeuttinen ja hoidollinen työote ja menetelmällinen hoitosuhdetyön osaaminen tukevatkin hyvällä tavalla tätä perheiden kanssa tehtävää työtä ja terapeuttisista koulutuksista onkin tällöin erityistä hyötyä (mm. perheterapia-, pariterapia- ja kognitiiviset terapiakoulutukset mainitaan).

Taitoja perheneuvolan sosiaalityössä tarvitaan siis sekä psyykkisen hyvinvoinnin tukemisen osaamiseen että monimuotoista osaamista laajemmin yhteiskunnallisista, lainsäädännöllisistä ja palvelujärjestelmällisistä asioista sekä asiakaspohjaisen casetyöskentelyn erilaisista prosesseista. Itse työkokemuksen kautta pystyy harjaantumaan niin lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimimiseen kuin itse vuorovaikutustyöhön että yhteistyöhön yli ammattirajojen.

Ehdottomasti vaadittavina kouluttautumisen osaamisalueina kyselytutkimukseen osallistuneet perheneuvolan sosiaalityöntekijät kokivat olevan seuraavat työn osaamisalueet:

Terapeuttis-hoidollisen työn ja menetelmäosaamisen osaamisalue

- **työotteena**
- **perhetarapiana**
- **traumaattisten kokemusten käsittelyn tukena**
- **kriisityöskentelynä**
- **vuorovaikutustaitona**
- **ryhmädynamiikan ymmärryksenä**

Vanhemmuuden tuen osaamisalue

- **lasten kasvuun ja kehityksen tuntemuksena**
- **erovanhemmuuden tukena**
- **parisuhdetyöskentelyn taitoina**
- **erityis- ja monikulttuuristen perheryhmien tukena -> mm. maahanmuuttajaperheiden tuki**

Lasten kanssa työskentelyn osaamisalue

- **lasten kohtaamisena**

Moniammatillisen hoidollisen sosiaalityön osaamisalue

- **sosiaalityön rooli erilaisen perhelainsäädännön ja sosiaalilainsäädännön asiantuntijana**

Työkokemuksellinen osaamisalue

- **reflektiivisenä työotteena**

Myös LAPE-hankkeen teemaan näitä osaamisalueita voisi suoraan peilata ja pohtia myös sitä, että millainen on tuleva ”ketterä ja joustava” perhekeskustyöntekijä ja hänen ammatti-identiteettinsä? Tätä pohdittiinkin muun muassa kevään 2018 LAPE-seminaareissa ja PEKE-työryhmissä Kuopiossa. Onko tulossa niin sanottu ammatti-identiteettihybridi, joka koostuu ammatillisena identiteettinä nimenomaan monitoimijaisesta osaamisesta? kysyttiin 16.4. monitoimijaisen työskentelymallin ja yhdyspintojen työstämisen PEKE-kokoontumisessa, jossa haarukoitiin yläkouluikäisen lapsen ja perheen varhaisen tuen sekä perustason ja erityisen tason yhteistoimintaa ja se vahvistamista. (Laakkonen 2018, luento.) Tätä taustaa vasten on luontevaa pohtia myös sitä, että millainen on tulevaisuuden perheneuvolatyöntekijä ja millaista on perheneuvolan sosiaalityön osaaminen osana muuta palvelukokonaisuutta kokonaisuutta?

5.3. Perheneuvolan sosiaalityön tulevaisuuden näkymiä

Tulevaisuuden näkymissä perheneuvolan sosiaalityöntekijät näkivät niin mahdollisuuksia kuin uhkia, jotka liittyivät läheisesti tämän hetken toimintaympäristön muutoksiin. Niin maakuntaudistus kuin SOTE-yhdentyminen ja LAPE-kärkihanke ovat kaikki omalta osaltaan muovaamassa tulevaisuuden palvelukenttää ja sen valikoita. Perheneuvolat ovat tässä kehityksessä osa SOTE-palveluita siinä missä muutkin palvelut.

TAULUKKO 4 TULEVAISUUDEN NÄKYMIIEN MAHDOLLISUUDET JA UHKAT PERHENEUVOLAN SOSIAALITYÖSSÄ

Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> * parantuva koulutus ja sosiaalityön arvostus * isommat yksiköt ja uudet/verkostomaiset työoteet -> yhteistä koulutusta perheiden kanssa toimimiseen * ennaltaehkäisevä työ ja varhaisen sekä matalan kynnyksen perheneuvolatyö tulee	<ul style="list-style-type: none"> • vaikeaa vielä arvioida • menetelmäkeskeisyys on tulossa: monipuolinen ammatillinen osaaminen jää hyödyntämättä ja osaaminen kapeutuu ja supistuu sekä työ pirstaloituu -> lyhentää asiakasprosesseja: rajaa ihmisten mahdollisuuksia saada monipuolisia (pitkäjänteisiä) palveluja • erikoissairaanhoidon imee resurssit • saako tarvittavaa koulutusta ja löytyykö tarpeeksi työntekijöitä? • perhesosiaalityön palvelut ja perheneuvolan sosiaalityö osin päällekkäistä työtä • vähentää mahdollisuutta kouluttautua terapiatyöhön

Vapaan sanan osiossa kyselyn päätteeksi perheneuvolan sosiaalityöntekijät toivat esille sitä, miten sitoutuminen perheneuvolan sosiaalityöhön voi mureta, ellei tarjolla ole sopivaa/riittävää koulutusta tai ne maksavat paljon eikä työnantaja tue kouluttautumista. Tämä nähtiin myös

haasteena perheneuvolan sosiaalityön jatkuvuuden /pysyvyyden kannalta. Myös työn arvostuksen ja näkyvyyden pelättiin heikkenevän palveluiden supistuessa ja palvelukentän muuttuessa.

Perheneuvolatyössä hyvänä koettiin moniammatillinen työote sekä moniammatillinen parityöskentely ja näiden hyödyntäminen tilanteen ja tarpeiden mukaan. Tärkeänä pidettiin myös omasta terveydestä ja hyvinvoinnista huolehtimista, sillä vain siten työssä jaksaa. Tähän liittyy luonnollisesti myös mielestäni tarpeet hyvään työnohjaukseen. Kyselyyn vastaajat kokivat, että perheneuvolan sosiaalityöntekijä tarvitsee monipuolista ja laaja-alaista koulutusta eri aloilta, koska työn luonne on entistä enemmän myös korjaavaa työtä. Ajan hermolla pysyminen työssä on myös välttämätöntä ja myös koulutuksellinen kysymys.

Perheneuvolatyö oli vastaajien mielestä osin nähtävissä psykologivetoisena, mutta samaan aikaan sekä kasvatuksellista (voimavarakeskeistä) sosiaalityön osaamista kuin terveydenhuollollista erityisosaamista tarvitaan tähän rinnalle. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan kokeneet voivansa tarkemmin analysoida perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden asiaa sisällöllisesti, koska omasivat vielä vain vähän kokemusta itse perheneuvolatyöstä. Mutta kaiken kaikkiaan perheneuvolan sosiaalityöntekijät koettiin ammattiryhmänä huippuosajiksi, jotka ovat hankkineet monipuolista koulutusta itselleen ja kykenivät myös monipuoliseen työhön. Eroasiat työllistivät aihepiirinä paljon ja pohdittiinpa vatauksissa myös sitä, että miten perheneuvolassa olisi oiva paikka työstää ihmisten kanssa myös sitä, että miten pysyä yhdessä. Kirjallisen ilmaisun taidot kehittyivät perheneuvolan työssä ollen tärkeitä taitoja kaikkineen. Harjaantumista kaivattiin em. taitojen osalta siihen, miten ilmaista asioita lyhyesti ja ytimekkäästi mutta kuitenkin ”paljona”.

Kysely tuotti -kuten tutkimusraportin osuudesta on nähtävissä- runsaasti sisällöllistä materiaalia hyödynnettäväksi tulevilla perheneuvolatyön kehittämisen foorumeilla, kun mietitään yhdessä perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisia erityiskysymyksiä ja -tarpeita. Asiantuntijoita ovat työntekijöiden lisäksi tässä asiassa myös asiakkaat, joiden näkökulman kartoittaminen olisi jatkossa aivan yhtä tärkeää tähän kysymykseen liittyen. Eikä unohtaa sovi myöskään eri sidosryhmiä ja itse perheneuvolatyön sisällä olevaa monitoimijaista näkökulmaa asiaan.

6. POHDINTAA JA TULEVAISUUDEN VISIOINTIA

Millaisen koulutuksen turvin voidaan tulevaisuudessa turvata perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden osaaminen ja mihin osaamisen haasteet paikantuvat? Entä miten koulutuksella voidaan vastata moninaisiin tarpeisiin? Nämä ovat kysymyksiä, joihin tulevaisuudessa joudutaan ottamaan kantaa valtakunnallisesti osana moniammatillista perheneuvolatyötä.

Perheneuvolassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden työ on sekä tämän tutkimuksen että aiempien perheneuvolatutkimusten valossa monipuolista sisältäen monia erilaisia ammatillisia elementtejä, joihin on mahdollista hankkia lisää osaamista koulutuksen turvin. Ja se, millaista lisä- tai täydennyskoulutusta tulee hankkineeksi, onkin usein monen tekijän summa. Tähän vaikuttaa varmasti tehtävän sosiaalityön sisältö kyseisessä perheneuvolassa, omat mielenkiinnon kohteet, mutta varmasti myös se, mitä koulutusta on ylipäättään tarjolla tai mihin on mahdollisuudet käytännössä osallistua. Myös koulutusten maksullisuus on yksi asiaan vaikuttava tekijä sen lisäksi, että oma vaikutuksensa on luonnollisesti myös sillä, millaisia työtehtäviä sosiaalityöntekijöiden eteen voi käytännössä tulla perheneuvolatyössä ja mitä työtehtäviä perheneuvolan sosiaalityöntekijän virkaan on kulloinkin sisällytetty.

Perheneuvolatyössä toimivien sosiaalityöntekijöiden kesken yhtenäistä koulutuksellista kosketuspintaa ei välttämättä ole perustutkinnon jälkeen. Eniten työssä kehittymistä ohjaavat tällöin helposti nimenomaan työelämän aikana hankitut lisäkoulutukset. Tällöin työn sisällöllinen kokonaisuus alkaa määrittymään luonnollisesti tuon uuden hankitun lisäopin ja –koulutuksen mukaisesti. Näkisin kuitenkin, että ihan yhtä tärkeää on hyödyntää ja kehittää myös itse sosiaalityöntekijäkoulutuksen tarjoamia mahdollisuuksia ja elementtejä myös perheneuvolan sosiaalityössä ja juuri tähän tarpeeseen ajattelen osaltaan myös uusien sosiaalityöntekijöille suunnattujen erikoistumiskoulutusten vastaavan jatkossa. Uusien erikoistumiskoulutusten puitteissa on tarjolla rakenteellista, hyvinvointipalvelujen, kuntoutuksen ja lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä erikoistumisvaihtoehtoina, joita suoritetaan noin 2,5 vuotta samanaikaisesti käytännössä työskennellen. Näistä suuntautumisvaihtoehdoista viimeksi mainittu soveltuisi myös muun muassa yhdeksi perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksen vaihtoehdoksi.

Kenties tulevaisuudessa kaikki perheneuvolassa ja lastensuojelussa toimivat sosiaalityöntekijät hankkivat pätevyyden erikoissosiaalityötä edellyttäviin tehtäviin käymällä uusimuotoisen lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävän sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen. Ja kenties tämä uusi koulutus muokkautuu vähitellen myös niin, että sen sisällä eriytetään sopivasti sisällöllisiä valinnanmahdollisuuksia niin, että perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden on mahdollista (yhteisten opintokokonaisuuksien ja -sisältöjen lisäksi) erikoistumiskoulutuksen sisälläkin valita mukaan juuri omaan työhön liittyviä uusia työkaluja ja -menetelmiä sekä käytännön työssä hyödynnettäviä elementtejä.

Sosiaalityöntekijöiden lähestymistapojen voi ajatella muuttuvan koulutuksissa ja esimerkiksi perheterapiakoulutuksen käyminen muuttaa sosiaalityöntekijän suhtautumista omaan työhön. Erilaisissa peruskoulutuksen jälkeisissä koulutuksissa opitaan myös usein käyttämään entistä enemmän työvälineenä omaa persoonaa. Jotta opittujen kohtaamistaitojen ylläpito käytännössä mahdollistuisi, on työntekijöiden osattava kouluttautumisen lisäksi myös pitää erityistä huolta itsestään ja tarvittaessa pyytää tähän apua ja tukea muilta. Tässä myös työnohjauksellinen tuki on tärkeää. Vuorovaikutustaitojen ylläpitämisessä on myös tärkeää, että asioita voi työstää yhdessä asiakkaiden kanssa kiireettömästi niin, että on aikaa sekä ajatella että tuntea. Tässä työssä johdon tuki on ensiarvoisen välttämätöntä, koska se suojaa sekä liialta kiireeltä (työtehtävien määrä) että niiden asioiden työstämiseltä, jotka ovat kokonaisuuden kannalta lopulta aivan epäolennaisia. (vrt. Fagerström 2016, 37.)

Kun suhde omaan työhön muuttuu, saa aivan uusia aineksia ja eväitä tehdä työtään yhdessä muiden kanssa ja se auttaa myös kohtaamiaan asiakkaita entistä taitavammin. Käytännössä eri peruskoulutuksen jälkeiset koulutukselliset polut usein sekoittuvat ja lopulta on enää mahdotonta erottaa, että mikä osa omassa ammatti-identiteettikokonaisuudessa on minkäkin koulutusorientaatiopohjan mukanaan tuomaa tai minkä koulutuksen pohjalta mikäkin oppi on aikanaan omaksuttu. Tästä olemme käyneet keskustelua myös Pohjois-Savon perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöiden alueellisissa työkokouksissamme, kun ajatus on siellä tullut esille osana muuta reflektiota.

Perheneuvoloissa sosiaalityöntekijöiden keskeistä työkuva on toimia osana perheneuvolan terapeutti-hoidollis-tutkimuksellista psykososiaalisen tuen viitekehystä. Näin ajatellen sosiaalityöntekijöiden omimmaksi työkentäksi näyttää muodostuvan toimiminen psykososiaalisen tuen työntekijöinä ja juuri tähän työhön sosiaalityöntekijät perheneuvoloissa hakevat erilaisilla

koulutuksilla lisäosaamista. Jos tästä edelleen haluaa syventää osaamistaan, kouluttaudutaan terapia- ja/tai menetelmällisen puolen osaajaksi. Isojen perheneuvoloiden etuna työntekijän näkökulmasta on tällöin se, että kun osaajia on perheneuvolassa paljon, niin erikoistuminen mahdollistuu helpommin tiettyihin itsellekin mieleisiin sisältökokonaisuuksiin. Pienissä perheneuvoloissa (tai mitä vähemmän eri ammattiryhmiä osaajien joukossa on) saattaa perheneuvolassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden työnkuva muodostua hyvinkin laajaksi, jolloin haasteena on se, että asioita, jotka on otettava haltuun, on runsaasti. Tällöin myös eri koulutusvaihtoehtojen välillä on osattava tarttua kulloinkin siihen olennaisimpaan.

Tulososiossa edellä totesin: *”Yhteenvetona näistä (sosiaalityöntekijöiden) koulutuksellisista tarpeista voisi todeta, että osaamisen tarpeet näytävät nousevan niin käytännön työn sisällöistä kuin kulloisenkin työn tehtäväkuvaan sisällytetyistä työtehtävistä, kouluttautujan omista mielenkiinnon kohteista ja taipumuksista sekä sosiaalityön yleisestä positioista yhteiskunnassa. Koulutustarpeet mitä todennäköisemmin voivat nousta myös näistä kaikista edellä mainitusta tarpeista käsi yhtä aikaa tai niiden eri variaatioista.”* Tämä kuvaus kiteyttää mielestäni suhteellisen hyvin sitä, että mitkä asiat ovat kaiken kaikkiaan vaikuttamassa perheneuvolan sosiaalityön kentällä tämän sosiaalityön erityisalan koulutuksellisiin kysymyksiin.

Perheneuvolatyön keskeiset sisältöalueet ovat tämän tutkimuksen mukaan 1) lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen asiat 2) vanhemmuuden tukeminen ja vanhemmuuskeskustelut 3) perheen elämäntilanteen muutokset ja elämänkiriisit 4) perheasioiden sovittelu ja erovanhemmuus ja 5) perhe- ja parisuhdepulmat. Näistä työn sisältöalueista nousevat myös keskeisimmät tarpeen hankkia lisäkoulutusta perheneuvolan sosiaalityön sisällä. Lisäksi nämä samat koulutukselliset tarpeet tulevat esille muiden ammattiryhmien piirissä. Monitoimijainen ja kollektiivinen perheneuvolatyö mahdollistaakin parhaimmillaan myös yhdessä opiskelun eri ammattiryhmien kesken, kuten aiempi perheneuvolatyöhön erikoistava vuoden mittainen koulutus olikin toteutettu sosiaalityöntekijöiden ja psykologien opiskellessa yhdessä.

Perheneuvolan sosiaalityö pitää sisällään työskentelyä lasten, nuorten sekä erilaisten perheiden ja heidän jäsentensä lähiyhteisöjen ja lähipiirin kanssa. Se pitää sisällään vanhemmuuden ja parisuhteen tuen työskentelyä, eroauttamista sekä monialaista tiimi- ja yhteistyötä perheneuvolassa toimivien eri ammattiryhmien kesken unohtamatta muita paikallis- ja/tai erityis- ja vaativan tason toimijoita koko palveluverkostokokonaisuudessa. Voisikin sanoa, että mitä pienempi perheneuvola on tai mitä pienemmällä työntekijämäärällä perheneuvolassa

työskennellään, sen laajemmat vaatimukset perheneuvolatyö asettaa työntekijöilleen laajalaiseen osaamisen kehittämisen suhteen.

On luonnollista, että jokaisella perheneuvolan sosiaalityössä toimivalla sosiaalityöntekijällä on ollut ja on oma ammatillisen kehittymisen polku kuljettavanaan ja hyvä niin. On myös rikkaus, että voi kehittää itseään kulloinkin mielekkääksi kokemaansa suuntaan, mutta luonnollisesti hyvä on myös se, että tähän suuntaan ovat vaikuttamassa käytännön työelämästä nousevat tarpeet. Voidaankin ajatella, että mitä enemmän kyse on työelämän kautta tulevista työn koulutuksellisista kehittämistarpeista, sitä enemmän työnantajatahon tulee osallistua työntekijöidensä kouluttautumisen tukemiseen eri tavoin ja mitä enemmän kyseessä taas on oma koulutuksellinen valinta (ilman työnantajan erityistä intressiä kouluttaa työntekijäänsä), sen enemmän valittu koulutuspolku muodostuu työntekijän omaksi projektiksi. Onneksi kuitenkin monesti nämä kaksi kouluttautumisen aspektia kohtaavat käytännössä, jolloin hyöty on molemmin puolinen ja tällöin on luonnollista jakaa myös kouluttautumiseen liittyvät resurssien satsaukset molempien osapuolten kesken sopivasti.

Perheneuvolatyön kentällä kaikkea ei kuitenkaan voi eikä tarvitsekaan yhden ammattiryhmän puitteissa osata. Onneksi perheneuvolassa ja yleensäkin perhepalveluissa sekä muiden yhteistyötahojen palveluissa onkin toimijoita yhteisen työn tekemiseen sen eri tasoilla runsain mitoin. Isojen perheneuvoloiden etuna on osana tätä työn sisällöllistä runsautta tällöin se, että myös perheneuvolassa toimivat sosiaalityöntekijät voivat erikoistua selkeämmin vain joillekin työn sisällöllisille osaamisalueille. Niin LAPE-muutosohjelman luomissa puitteissa kuin MAKU-uudistuksen ja SOTE-yhdentymisen mukanaan tuomien elementtien kautta onkin juuri nyt suuri yhteiskunnallinen tilaus alkaa systemaattisesti kehittää myös perheneuvolassa tehtävää sosiaalityötä ja ylipäätään kollektiivista perheneuvolatyötä osana laajempaa perhepalvelujen kokonaisuutta niin paikallisesti, maakunnallisesti kuin valtakunnallisestikin ajatellen.

Jatkossa olisi tärkeää pohtia yhteisillä kehittämisen foorumeilla myös perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisia erityiskysymyksiä ja -tarpeita osana monitoimijaista ja kollektiivista perheneuvolatyötä. Tämän asian tiimoilta ovat asiantuntijoita niin eri perheneuvolatyön sidosryhmät kuin perheneuvolan moniammatillinen henkilöstö. Asiantuntijoita ovat myös asiakkaat itse omine kokemuksineen ja toiveineen ja heidän äänensä saaminen kuuluviin olisikin ensiarvoisen tärkeää varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän avun saamisen varmistamiseksi.

LÄHTEET

Alho Sirkka (2017a) Perheiden tukena: tutkimus kasvatus- ja perheneuvolatyöstä ja kollektiivisesta identiteetistä asiantuntijoiden tulkitsemana, *Social Sciences and Business Studies*, Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja.

Alho Sirkka (2017b) Perheneuvolan paikka ja asema uudessa sote-rakenteessa, <http://www.kansantahto.fi/perheneuvolan-paikka-tehtava-uudessa-sote-rakenteessa/> 2.4.2017. Verkkoartikkeli.

Bildjuschkin Katariina (toim.) (2018) Kasvatus- ja perheneuvonta: työsisältöjen, työtehtävien, tavoitteiden ja työmenetelmien määrittely, *Työpaperi 20/2018*, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Dunder Marja-Liisa (toim.) (1988) Kasvatus- ja perheneuvolan asema ja tehtävät päivähoidon, lastensuojelun, koulutoimen ja terveydenhuollon näkökulmasta. Kasvatus ja perheneuvolan asema ja tehtävät osa III, Kasvatusneuvolain liiton tutkimuksia, Helsinki: VAPK Kampin VALTIMO.

Elo Satu ja Kyngäs Helvi (2007) The qualitative content analysis process, *Journal of Advanced Nursing* 62(1), Jan research methodology, The Author Journal compilation, Blackwell Publishing Ltd, 107-115.

Fagerström Kaarina (2016) Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence, Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi Helsinki. Verkkojulkaisu.

Graneheim U.H. ja Lundman B. (2003) Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness, *Nurse education today* 24/2004, Elsevier Ltd, 105-112.

Hallituksen esitys (164/2014) eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140164,29.10.2018>.

Hallituksen linjaukset Sote- ja aluehallintouudistuksen jatkovalmistelussa 5.4.2016, Tiesitkö että-palsta: 5 x asiakkaanasialla, Tesso: sosiaali- ja terveystieteiden aikakauslehti 2016/2, 15.

Hämäläinen Juha (1987) Laadullinen sosiaalitutkimus käytännössä: johdatus laadullisen sosiaalitutkimuksen ”käsityötaitoon”, Kuopion yliopiston julkaisu, Yhteiskuntatieteet: tilastot ja selvitykset 2/1987, Kuopion yliopiston painatuskeskus.

Jaakkola Helena (toim.) (2016) Ammattihenkilö: opas sosiaalihuollon ammattioikeuksista, vastuista ja valvonnasta. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry: PunaMusta Oy.

Kalmari Hanne (2017) Perheneuvolan tulevaisuus. 30 päivää: julkaisu lastensuojelun ammattilaisille 2017, 14-15.

Karttunen Risto (1996). Lapsen psykologinen asiakkuus perheneuvontakeskustelussa. Licensiaatintutkimus psykologian erikoistumiskoulutuksessa. Kasvatus- ja kehityspsykologia. Psykologian laitos, Tampereen yliopisto.

Krank, Arja (2016) Asiantuntijahaastatteluja: Mihin suuntaan ammattitaitoa tulisi kehittää? Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti Tesso 2016/4, 22-25.

Keski-luopa, Leila (2017) Lastensuojelu ei saa jäädä soten jalkoihin, Uudistuva lastensuojelu 1/2017, SOS-lapsikylä: Helsinki, 2 ja 20-21. Haastattelu.

LAPE-tilannekatsaus Pohjois-Savo: Mikä ihmeen perhekeskus? Perhekeskustoimintamalli tutuksi työntekijöille. Iisalmi-sali, Lumakeskus Iisalmi, 18.9.2018.

Laakkonen Anne (2018) PEKE-identiteettiä rakentamassa: monitoimijaisen työskentelymallin ja yhdyspintojen työstäminen yläkouluikäisen lapsen ja perheen varhaisen tuen sekä perustason ja erityisen tason yhteistoiminnan vahvistamiseksi, LAPE-seminaari, PEKE-päätyöryhmä, Kuopio, 16.4.2018.

Lahtinen Päivi, Männistö Leena, Petrelius Päivi ja Raivio Marketta (2016) Lukijalle. Teoksessa Fagerström Kaarina (2016) Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu, Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen verkkojulkaisu työpaperi, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence, Helsinki, 3-5.

Lahtinen Pia, Männistö Leena ja Raivio Marketta (2017) Kohti systeemistä lastensuojelun toimintamallia: keskeisiä käsitteitä ja reunaehtoja, Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 7/2017, <http://www.julkari.fi/handle/10024/132169>, Juvenes Print: Helsinki.

Linna Pirkko (1988a) Kasvatus ja perheneuvolan asemasta ja tehtävistä suomalaisessa yhteiskunnassa: kasvatus- ja perheneuvolan ”roolin” tarkastelua neuvoloiden henkilökunnan ja asiakkaiden näkökulmasta, Kasvatus- ja perheneuvolan asema ja tehtävät osa I-II, Kasvatusneuvolalain liiton tutkimuksia, Helsinki: VAPK Kampin VALTIMO.

Linna Pirkko (1988b) Psykiatris-yhteiskunnallisesta työstä kasvatus- ja perheneuvonnaksi: Suomen kasvatusneuvolatoiminnan juurien ja kehityksen tarkastelua, Kasvatus- ja perheneuvolan asema ja tehtävät osa I-II, Kasvatusneuvolalain liiton tutkimuksia, Helsinki: VAPK Kampin VALTIMO.

Niiranen Vuokko (1998) Kasvatus ja perheneuvolatoiminnan reunaehtoja -valtiollistumiskehitys ja toiminnan ulkoisen ohjauksen tarkastelua, Kasvatus ja perheneuvolan asema ja tehtävät osa III, Kasvatusneuvolalain liiton tutkimuksia, Helsinki: VAPK Kampin VALTIMO.

Petrelius, Päivi (2017a) LAPE-hanke tuo systeemisen työtteen lastensuojelutyöhön, Suomen mielenterveysseura, Perheterapia-lehti 1/2017, 33.vuosikerta, Helsinki, 6-14.

Petrelius, Päivi (2017b) Lastensuojelun systeminen toimintamalli etenee maakuntiin, Suomen mielenterveysseura, Perheterapia-lehti 2/2017, 33.vuosikerta, Helsinki, 33-38.

Rolfe Gary (2006) Methodology issues in nursing research: Validity, trustworthiness and rigour: quality and the idea of qualitative research, University of Wales Swansea UK, The Author, Journal compilation, Blackwell Publishing Ltd, 304-310.

Sosiaalihuollon kelpoisuusasetus 608/2005.

Sosiaalihuollon kelpoisuuslaki 272/2005.

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas (2017) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 5/2017
<https://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3959-2>, Sosiaali- ja terveysministeriö:
Helsinki.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

Sotkanet-tilastot (2018) Kasvatus- ja perheneuvoloiden asiakkaat vuoden aikana,
<https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sy6xBQA=&region=s07MBAA=&year=sy6rsDbS0zUEAA==&gender=m;f;t&abs=f&color=f&buildVersion=3.0-SNAPSHOT&buildTimestamp=201802280718>, 27.10.2018

Taskinen Sirpa (2003) Perheneuvonnan kehitys. Teoksessa Forss Anne, Kauppinen Sari ja Taskinen Sirpa (2003) Kasvatus ja perheneuvonta 2002. Stakes tilastotiedote,
<https://www.julkari.fi/handle/10024/77942>, Helsinki.

Taskinen Sirpa (2013) Perheneuvonta on vaarassa. <https://kuntalehti.fi/mielipide/perheneuvonta-vaarassa/>, 25.3.2013

THL:n pilottikysely (2016) Kasvatus- ja perheneuvonta: kasvatus- ja perheneuvonta –pilottikysely toimintavuodelta 2016, <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/kasvatus-ja-perheneuvonta>, 28.10.2018.

Tilastoraportti 2012: Kasvatus- ja perheneuvola- toiminta 2012, Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen tilastoraporttisarja 31/2013, Helsinki.

Tulensalo Hanna, Kumpulainen Kirsti ja Kekkonen Marjatta (2017) Monitoimijainen arviointi osa I, Teoksessa Erityis- ja vaativan taso palvelujen työpajaprosessin raportit osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa, työpaperi 26/2017,
<http://www.julkari.fi/handle/10024/134652>, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.

Vehviläinen Eeva (2014) Psykososiaalista työtä paikantamassa: perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä työnkuvastaan, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro Gradu-tutkielma

LIITTEET

Liite 1 Saate ja suostumus

Liite 2 Kyselytutkimuksen lomake

Liite 3 Lopputyön työsuunnitelma

KUVIOT

KUVIO 1 Perhekeskustoimintamallin 7 ydin tehtävää (LAPE-kärkihanke)

KUVIO 2 Perheneuvolan sosiaalityön keskeiset sisältöalueet

KUVIO 3A Perheneuvolan sosiaalityön luonnehdintaa (malli 1)

KUVIO 3B Perheneuvolan sosiaalityön luonnehdintaa (malli 2)

KUVIO 4 Aiemman ammatillisen kokemuksen kautta hankittu osaaminen

KUVIO 5 Peruskoulutuksen antamat valmiudet perheneuvolan sosiaalityöhön

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Perheneuvolan sosiaalityön keskeisten sisältöalueiden tarkempi erittely

TAULUKKO 2 Koulutustarpeita asiakasryhmistä käsin kootusti perheneuvolan sosiaalityössä

TAULUKKO 3 Tarvitaanko valtakunnallista erikoistumiskoulutusta?

TAULUKKO 4 Tulevaisuuden näkymien mahdollisuudet ja uhkat perheneuvolan sosiaalityössä

LIITE 1

SAATETEKSTI

ARVOISA POHJOIS-SAVON ALUEEN PERHENEUVOLOIDEN SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN TYÖKOKOUKSEEN OSALLISTUJA!

Ohessa on suostumus- ja kyselylomake liittyen pienimuotoiseen tieteellis-käytännölliseen tutkimukseen (10op), jota olen tekemässä osana lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävän sosiaalityön erikoistumiskoulutusta. Tutkimuskysymyksen kuuluu, **millaisia koulutuksellisia erityistarpeita sisältyy perheneuvolan sosiaalityöntekijänä toimimiseen käytännön perheneuvolatyön kannalta?** Tähän kysymykseen etsin vastauksia kyselylomakkeen kysymyksiin.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista. Toivon kuitenkin, että mahdollisimman moni teistä tällä hetkellä 23:sta Pohjois-Savon perheneuvolojen sosiaalityöntekijöiden työkokoukseen osallistuvasta sosiaalityöntekijästä voisi vastata kyselyyn. **Palauta suostumus- ja kyselylomakkeesi vastattuna postitse palautuskuoressaan kahden viikon kuluessa ma 7.5.2018 mennessä. Postimerkki ja osoitetiedot ovat kuoressa valmiina. Mikäli et jostain syystä ehdi vastata määräajan umpeuduttua, lähetän vielä sinulle yhden muistutussähköpostin määräajan umpeuduttua.** Tämän jälkeen sinulla on vielä yksi viikko lisävastausaikaa. Kaikki vastauksenne ovat perillä tämän suunnitelman mukaan minulla viimeistään ma 14.5.2018.

Lähetettyäni postitse tässä lähetyksessä suostumus- ja kyselylomakkeet teille vastaajille, lähetän sähköpostiinne samalla myös sähköisenä samaisen kyselylomakkeen, jos osa teistä haluaa vastata kyselyyn hyödyntäen tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmaa. Tällöin tulosta tekstinkäsittelyohjelmalla vastaamasi kyselylomake ja postita se saamassasi palautuskuoressa yhdessä allekirjoittamasi suostumuslomakkeen kanssa.

Noudatan tutkimuksessa tutkimustyölle asetettuja yleisiä eettisiä periaatteita, jotka Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut koskien ihmistieteisiin luettavaa tutkimusta (<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteissa>). Nämä eettiset ohjeet koskevat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, vahingoittamisen välttämistä sekä yksityisyyttä ja tietosuojaa.

SUOSTUMUS

Annan suostumukseni käyttää vastauksiani osana tieteellis-käytännöllistä tutkimusta, jolla kartoitetaan perheneuvonnan sosiaalityöntekijöiden koulutuksellisia erityistarpeita. Tämän tulee tapahtua tutkimukselle asetettuja eettisiä periaatteita ja EU:n yleistä tietosuojaa noudattaen.

---

aika ja paikka

---

allekirjoitus

---

nimenselvennys

LIITE 2

"SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN KOULUTUKSELLISET ERITYISKYSYMYKSET PERHENEUVONNAN SOSIAALITYÖSSÄ" KYSELYTUTKIMUKSEN LOMAKE KEVÄT 2018

VASTAUSOHJE:

Vastaa kysymyksiin mahdollisimman tiiviisti tuoden esille vastauksissasi mielestäsi sillä hetkellä keskeisimmät teemat ja asiaseikat kysymykseen liittyen.

Mikäli tila, joka vastaukselle on jätetty ei riitä, niin käytä paperin kääntöpuolta lisäten alkuun kysymyksen numero ja -kohta. Olen lisännyt tätä varten valmiit rivit myös jokaisen kyselylomakkeen sivun kääntöpuolelle. Voita vapaasti käyttää myös tarvittaessa lisäpaperia, mutta vastausten ei tarvitse olla pitkiä vaan enemmän on merkitystä varsinaisilla tiivistetyillä vastausten teemasisällöillä. Jos vastaat sähköisenä versiona (saat tämän lomakkeen suoraan työ sähköpostiisi), voit poistaa käsin kirjoitusta varten tehdyt kyselylomakkeen vastausrivit ja kirjoittaa tekstin suoraan kysymyksen jälkeen.

1A PERUSTIEDOT (rasti sopivin vaihtoehto)

a. sukupuoli: nainen ____ mies: ____

b. ikä: ____ vuotta

c. työtehtäväsi:

____ perheneuvolan sosiaalityöntekijä

____ lasten tai nuorisopsykiatrian sosiaalityöntekijä (terveydenhuollolliset palvelut)

____ lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen sosiaalityöntekijä (sosiaalipalvelut)

____ muu: mikä? _____

d. Kuinka monta työntekijää työorganisaatiossasi kuuluu? _____

e. Mitä ammattiryhmiä työorganisaatiossasi työskentelee?

_____
_____

f. Millaisten asioiden myötä asiakkaat hakeutuvat perheneuvolaan ja niille asiakasajoille, joissa olet itse mukana sosiaalityöntekijänä?

_____
_____

---

g. Mitä tarpeita perheneuvolan sosiaalityöntekijäksi kouluttautumiseen koet nousevan suoraan kohtaamistasi asiakasryhmistä?

1B TYÖKOKEMUSTIEDOT

h. Kuinka paljon sinulla on työkokemusta edellä mainitusta työtehtävästäsi vuosina? _____

i. Mitä osaamista voisi lisätä mielestäsi suoraan jo työkokemuksen kautta nykyisessä tehtävässäsi ja mitä kriteerejä tähän mielestäsi tulisi sisältyä?

---

j. Kuinka paljon sinulla on työkokemusta muista sosiaalialan työtehtävistä kuin edellä mainitsemastasi (vuosina): _____

k. Jos sinulla on myös muuta kuin nykyisen työtehtäväsi mukaista työkokemusta, jota olet hyödyntänyt työssäsi, kerro mitä se on ja miten olet sitä hyödyntänyt?

1C PERUSKOULUTUSTIEDOT

l. Mikä on peruskoulutuksesi sosiaalityöhön?

---

m. Mitä koulutuksellisia valmiuksia olet saanut sosiaalityöntekijöiden peruskoulutuksesta perheneuvolan sosiaalityöntekijänä toimimiseen?

1D TÄYDENNYS- JA LISÄKOULUTUKSET

n. Mitä täydennyskoulutuksia olet hankkinut? Kuvaa koulutuksia, jotka liittyvät perheneuvonnan sosiaalityöntekijänä toimimiseen. Kuvaa niin pidemmät kuin lyhemmät koulutuksesi.

---

o. Mistä lisäkoulutuksesta/-koulutuksista on ollut sinulle eniten hyötyä perheneuvolan sosiaalityöntekijänä toimiessasi? Kerro koulutukset sekä kuvaa niiden antamia valmiuksia.

1E MUUT PERUSKOULUTUKSET

p. Onko sinulla muita peruskoulutuksia kuin sosiaalityön peruskoulutus?

---

q. Miten olet hyödyntänyt muita peruskoulutuksiasi nykyisessä työtehtävässasi?

1F MUU TYÖKOKEMUS

r. Kuinka paljon sinulla on työkokemusta muista kuin sosiaalialan töistä vuosina? _____

s. Mitä hyötyä sinulle on ollut muusta kuin sosiaalityön työkokemuksesta perheneuvonnan sosiaalityössä toimiessasi?

---

2 PERHENEUVONNAN KENTÄLLÄ TOIMIVILLE SOSIAALITYÖNTEKIJÖILLE SUUNNATUT ERIKOITUMISKOULUTUKSET

a. Miten arvioisit valtakunnallisen perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtäviin erikoistavan koulutuksen tarvetta käytännön kentällä nykyisin? Arvioi millaista koulutusta tarvittaisiin ja miksi vai tarvitaanko?

---

b. Jos olet käynyt Stakesin (nyt THL) aikanaan organisoiman sosiaalityöntekijöille suunnatun perheneuvonnan sosiaalityöhön erikoistavan koulutuksen, niin millaisia valmiuksia se antoi ja mitkä olivat mielestäsi tuon koulutuksen tärkeimmät koulutussisällöt?

---

3 PERHENEUVONNAN TEHTÄVIIN PÄTEVÖITYMINEN

a. Millaista pätevyyttä tarvitaan mielestäsi perheneuvolan sosiaalityöhön? Pohdi pätevyyttä suhteessa tarjolla oleviin erilaisiin kouluttautumisvaihtoehtoihin ja perheneuvolatyön lainsäädäntöön.

---

b. Mitkä tehtävät perheneuvolan sosiaalityöntekijän tehtävissä sisällöllisesti arvioit ehdottomasti sellaisiksi, että niihin tulee saada lisäkoulutusta? Erittele halutessasi näitä tehtäväkohtaisia koulutustarpeita ja kuvaa mitä koulutusta tarvittaisiin.

---

4 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

a. Miten arvelet tulevan SOTE-yhdentymisen ja meneillään olevan LAPE-kärkihankkeen vaikuttavan perheneuvolan sosiaalityöhön ja siihen kouluttautumiseen?

---

b. Mitä vielä haluat sanoa perheneuvolan sosiaalityöntekijänä toimisesta ja siihen liittyvistä koulutuksellisista erityiskysymyksistä? Voit käyttää halutessasi näkökulmana mennyttä, tätä päivää ja tulevaa.

LIITE 3

LOPPUTYÖN TYÖSUUNNITELMAA

- 1) Alustava tiedonhaku aiheeseen liittyen (Volter ja Arto) maaliskuu 2018
- 2) Kyselylomakkeen varsinainen hionta helmi - huhtikuu 2018
- 3) Saate- ja suostumuslomakkeiden luonti huhtikuu 2018
- 4) Kyselylomakkeiden (vastausriveineen 5 sivuinen) lähettäminen huhtikuun loppu 2018
- 5) Lopputyön teoriaosuuteen liittyvää lisähakua (Volter ja Google Scholar sekä perus-Google ja Arto)
- 6) Kyselylomakkeiden palautus 14.5.2018 mennessä
- 7) Muistutussähköpostit 14.5.2018 sekä lisävastausaika vielä 1 viikko eli 21.5.2018 saakka
- 8) Kaikkiaan yhdeksän vastausta palautuu (= 39 % kaikista lähetetyistä)
- 9) Kyselylomakkeiden vastaukset kokoava litterointi kysymyksittäin jaoteltuina kesäkuussa 2018 (tekstiä tuli kaikkiaan litteroituna 18 sivua)
- 10) Tulosten sisällönanalyysiä ja teoriaosuuteen tulevien keskeisten lähteiden lukemista rinnan elo- ja syyskuu 2018
- 11) Tutkimustulosten ja teorian yhteen nivomisen viimeistelyä kirjalliseksi lopputyöksi syys- ja lokakuu 2018